لذت گناه

افسانن جو مجموعو

قيمت ٢-٠-٠

مصنف

آغا شاهين

ڇپائيندڙ جا سڀ حق واسطا قائم

محمد يوسف اينڊ برادرس
پبلشرس بڪسيلرس اسٽيشنرس
شاهي بزار حيدرآباد سنڌ

Scanned with CamScanner
www.sindhsalamat.com

؟—

"پيش لفظ" "ڏيباچو" وغيره جي عنوان سان ناٽ لکڻ يا پنهنجي ڪتابن دوستن کان لکرائڻ هڪ رواج ٿي ويو آهي ۽ انهيءَ رواج کي پوري ڪرڻ لاءِ ٿي آءٌ به "ڪجهه" لکي رهيو آهيان. ۽ انهيءَ "ڪجهه" کي اوهين منهنجن افسانن جي تعريف سمجهو يا منهنجي ساري ادبي دنيا جو تعارف.

پهريون مون آغا عباسيءَ جي روپ ۾ افسانا لکيا ۽ ان ئي نالي سان مون هڪ افسانو بعنوان "شڪست ساز" لکيو جيڪو رسالي فردوس جي فيبروري ١٩٥١ع ۾ شايع ٿيو. ان افساني کي ايڊيٽر صاحب پنهنجي غير معمولي قابليت جي مظاهري لاءِ مجروح ڪري ڇڏيو. ۽ انهيءَ ڏينهن کان پوءِ مون رسالن ۾ پنهنجا افسانا موڪلڻ ئي ڇڏي ڏنا. شايد منهنجي افسانوي دنيا ۾ اچڻ جي آرزوئن جهان ناڪاميءَ جي آغوش ۾ دم توڙي ڇڏي ها. پر معصوم عباسيءَ صاحب مون کي ان واديءَ ۾ دليءَ سان قدم رکڻ لئي مجبور ڪيو. منهنجي انهيءَ مجروح افساني کي پڙهي ئي معصوم صاحب مونکي انهن افسانن جي مجموعي کي اوجالڻ

Scanned with CamScanner
www.sindhsalamat.com

اڳيان پيش ڪرڻ تي مجبور ڪيو. جيڪي افسانا پڙهون
محض فائيل جي زينت هوا.

منهنجا ڪجهه افسانا منهنجي زندگي سان وابسته
آهن ۽ ڪجهه منهنجن انهن دوستن جي زندگيءَ سان
جيڪي سارو ڏينهن موالسان گڏ آهن.

مون پنهنجن افسانن ۾ اڄڪلهه جي ''خوددارن''
جي خوديءَ جو ''عاشقن'' جي عشق جي مذاق اڏائڻ
جي ڪوشش ڪئي آهي.

مون پنهنجي افسانن مان خاص ڪري ''الدسه گناه''
''سنگ سياه'' ۽ ''ٽوپ'' محض پنهنجي دوستن تي
طنز ڪرڻ لاءِ لکيا آهن.

مون هر قسم جي افسانن لکڻ جي ڪوشش ڪئي
آهي- ٻر مولڪي پنهنجن سڀني افسانن مان طنزيه وڌيڪ
پسند آهن. اصلاحي افسانا لکڻ جي ڪوشش ڪندو
آهيان پر آءٌ پنهنجي طبيعت کان اها بي پرواهي،
آوارگي ۽ ٽوڪ رٽي دور اڄو ڪري سگهان ها اصلاحي
افسانن لکڻ وقت منهنجي آڏو ايندي آهي.

لکڻ ته گهڻو ڪجهه ٿو چاهيان- پر او هين پڙهڻ
ڪجهه ٻ ڏ ٿا چاهيو- ؟

آغا شاهين

Scanned with CamScanner
www.sindhsalamat.com

انتساب

سماج جي ڪوڙي رسم و رواج ڪان
مجبور ٿي- هميشه جي لاءِ آرام
جي ننڊ سمهندڙ معصوم ۽
بي گناه، گنهگار شيلا جي
ناءِ معنون ٿو ڪريان.
جيڪا منهنجي هن
ڪتاب کي
ڪڏهن نہ
پڙهي
سگهندي

آغا شاهين

Scanned with CamScanner
www.sindhsalamat.com

ڇپائيندڙ:-

محمد يوسف اينڊ برادرس

پبلشرس بڪسيلرس اينڊ اسٽيشنرس

حيدرآباد سنڌ

ڇپيندڙ:-

عبدالرسول نور محمد شيخ (اڪوائي)

فردوس پرنٽنگ پريس حيدرآباد سنڌ

Scanned with CamScanner

www.sindhsalamat.com

فهرست مضامين

لذت گناه

سنگ سياه

غلط فهمي

باغي اديب

ٽڙپ

Scanned with CamScanner

www.sindhsalamat.com

نهين تيرا نشيمن قصر سلطاني ڪي گنبد پر
تو ”شاهين“ هي بسيرا ڪر پهاڙون ڪي چٽانون مين

(اقبال)

Scanned with CamScanner

www.sindhsalamat.com

لذت گناهه

قلم کي آڱرين جي ڪرت ۾ جهلي افسانو لکڻ لاءِ سوچي رهيو آهيان.

سوچيان ٿو ته ـــــــ ڇا لکان ـــــــ؟

سامهون ٽيبل تي رکيل شمع جي جهڪي روشني هوا جي ڪمزور جهوٽن سبب ٽڪي رهي آهي. ۽ الهيءَ ٽمڪندڙ روشنيءَ جي گرد ۾ چار جانب اڏار پروانا موت ۽ خوشيءَ جو وصال ناچ نچي رهيا آهن. ٻلندڙ شمع جي ڏڪندڙ شعلي جو عڪس منهنجي سامهون رکيل سفيد منتظر ڪاغذن تي پئجي رهيو آهي. جن سفيد ڪاغذن تي ٿوري دير کان پوءِ افسانو چٽيل هوندو. ۽ آءٌ قلم کي پنهنجي آڱرين جي ڪرت ۾ جهلي افسانو لکڻ سوچي رهيو آهيان.

سوچيان ٿو ته ـــــــ ڇا لکان ـــــــ؟

هونءَ ته مون کي پنهنجي گرد و پيش افسانا ئي افسانا نظر اچي رهيا آهن. پر آءٌ اهي افسانا لکڻ

ڏسڻ چاهيان. آءٌ محض من گهڙت ۽ تخيل جي تخليق
ڪيل افسانا لکي، دنيا وارن جي دکندڙ نس
تي ڪاري ضرب هڻڻ نٿو چاهيان. پر آءٌ ڪنهن
حقيقت کي افساني جو روپ ڏيڻ لاءِ سوچي رهيو
آهيان ته آخر ڪهڙي حقيقت کي ڪهڙو افسانو لکان؟

آپ بيتي ــــ يا ــــ جڳ بيتي

انهن بهادرن جا افسانا لکان جن ملڪ محبت خاطر
پنهنجي جان ۽ پنهنجو مال قربان ڪيو.

يا افساني جو محور آءٌ پنهنجي موجوده ماحول
کي ٺاهيان.

آءٌ اندوهه ناڪ جذبات سان هي افسانو سپرد
قرطاس ڪري رهيو آهيان شايد دنيا لاءِ هي
افسانو محض افساني جي حيثيت ٿي جو نه رکي پر
در اصل هي حقيقت آهي.

انهن لاءِ جيڪي منهنجي هن افساني کي حقيقت
سمجهي پڙهن نه ته ٻين لاءِ ته محض افسانو ئي آهي
من گهڙت افسانو! تخيل جي تخليق ڪيل افسانو!!

هي افسانو منهنجي خودداري جي وڏي شڪست
۽ منهنجي اخلاق جي ڪمزوري جو کليل اعتراف
آهي. پر منهنجي ڪمزوري ئي انهي اعتراف
ڪارڻ منهنجو ٿڪندڙ روح ٿوري دير لاءِ سڪون
ضرور لهندو.

پنهنجو حقيقي ڏاڏو ته صابر هو. پر شيلا جي
بيغرض ۽ بي لوث محبت کي دستياب ڪرڻ لاءِ
مون ڏاڏي کي شيام ۾ متبدل ڪيو.

شيلا هندڻ هئي مون سوچيو ته مولوي مسلمان
ڏسي شايد شيلا جي دل ۾ احساس ڪمتري جنم وٺي
الهيءَ ڪري شيلا کي ڏوکي ۾ رکڻ لاءِ مون پنهنجو
ڏاڏو شيام رکيو.

شيلا ۽ آءٌ پورو ڏهاڪو ڏينهن ڪڏهن جي ڏينها ڪان ڏور
ٻاهر اگر ۾ جتي صرف ٻاهر جون سياه گهٽائون ڇانيل
هونديون آهن- انهن جي پناهه ۾ رهڻي اسين دل
جي ڌڙڪڻ جي ساز تي هڪ ٻئي جي زندگيءَ
جا ڪيس ڳائيندا هئاسين.

هڪ پوري ڏماسي جي رات جو آءٌ ۽ شيلا ٻاهر
جي سياه گهٽائن جي پناهه ۾ ويٺي- ٻاهر جي دنيا
کي محسوس جا ڦول چاڙهي رهيا هئاسين. ته اچانڪ
ڪنهن خيال جي اچڻ ڪري- شيلا خاموش ٿي وئي
هر طرف خاموشي ئي خاموشي مسلط هئي ساري
آسمان تي سياه ۽ سفيد بادل هڪ ٻئي جو تعاقب
ڪري رهيا هئا. تاڪايون جي هجوم ۾ ڪڏهن
قاتل لمحا جي گرمي جيان. چنڊ به بادلن ۾ ڦاٽو پيو
هو ۽ آهستي آهستي پنهنجو ناٽڪ کي بادلن مان ڇڏائي
رهيو هو. ڪڏهن بادلن جي سيني مان

Scanned with CamScanner

www.sindhsalamat.com

ملڪ مڪاف آڻ ٿي لڳي. شايد ڪنهن خوشيءَ جي اهڙيءَ موقعي ۾ ڪوئي غمگين واقعو ٿيڻ ياد آيو. ۽ ان ويراني ۾ وڇڙيل ڪنهن فراق جي ماريءَ جي اداسيءَ جو زخمي سڏڪيو. هوا جي دوش تي وهي. سڀ پنهنجي سڏڪن ۾ خوشيءَ جي لهر پيدا ڪندو اسان جي ڪنن سان ٿي ٽڪرايو، هر طرف ڪان خوشيءَ خوشي نظر اچي رهي هئي، پر شيلا اڄ اداس ويٺي هئي. مون ڪافي سندس اداسيءَ جو سبب پڇيو. پر شيلا ڪوئي معقول جواب نه ڏئي سگهي. آخر مون جي گهڻي چوڻ ڪان مجبور ٿي چيائين:

”شيام! آئون مردن بابت سوچي رهي آهيان.“

”ڇو ——؟“ مون کان سوال ڪيو.

”ڇو ته اڄ ڪلهه جا مرد محبت جي حقيقي مفهوم کان ئي وساري. هوس پرستيءَ کي ئي محبت سمجهندا آهن. گهڻا فريب جا ماهر پنهنجي چالاڪين سان عورت کي ڦاسائي واهه ۾ ڦاسائي ساڻس محبت ڪندا آهن. پر اها محبت جيڪي اهي مرد ڪندا آهن در اصل محبت نه هوندي آهي. پر اها هوس پرستي هوندي آهي. مردن کي نه محبت جي اهميت ڪري واهه ۾ فائدو رسندو آهي پر عورت کي هيڻو سمجهي ورائون ۽ ڀڄائون عورتون محبت جي اهميت ڪري واهه ۾ نقصان پر اٿنديون

آهن. ڪڏهين ڪڏهن ته ڪن جان جي باري ۾
ليڪائتي ٿيندي آهي.“ شيلا جواب ڏنو.

”شيلا! در اصل اها عورت جي الڳ نظري آهي.
جو عورت مرد جي محبت کي ائين سمجهندي آهي
ته ته مرد جڏهين محبت ڪندو آهي تڏهين عورت
جو دامن عرش جي ٿنڀن سان ٻڌل آهي ۽ هر وقت
مرد جو روح ئي عورت جي روح کي پڪاريندو آهي“
مون مردن جي صفائي پيش ڪندي چيو.

آءٌ مڃان ٿي ته مرد محبت ڪري عورت جو دامن
عرش جي ٿنڀن سان ٻڌل آهي پر بلڪل عارضي
طور، مرد محبت جو اظهار ڪندي ڪندي جڏهن
ڪان ٿڪلو ٿي ويندو آهي ۽ سندس سرڪش هوائي
گهوڙن جي گردش ۾ گرم ٿي ويندي آهي، ته سندس
روح عورت جي روح کي نه آهي پڪاريندو. پر
سندس جسم عورت جي جسم کي پڪاريندو آهي.“

”پر! شيلا پنهنجي آڳر پوين لوا ته ته آهن ٿيندا ئون.“
مون شيلا کي اکين ۾ ڏسندي چيو.

”پر شيلا! ڪائنات وقت تي پنهنجي برابر ٿي
ويندا ئون آهن.“ شيلا جواب ڏنو.

آءٌ اڃان شيلا جي الهي سوالن جواب جو ڪوئي
معقول جواب ئي نه ڏئي سگهيس ته اچي مينهن پوڻ
شروع ٿيو.

Scanned with CamScanner
www.sindhsalamat.com

شيلا جي افسرده رخسارن تي ميهن جا قطره اهڙين چمڪي رهيا هوا. جيئن تازه ٽڙيل گل تي شبنم جا قطرا چمڪندا هجن. ميهن جي تيزي سبب اسان اتي گهر جو رخ رکيو. پر ميهن وڌ زور ورتو. بادلن جي تصادم ڪري مهيبائن ڪنهن ڪڪرال شينهن جهڙي گجگوڙ جهڙا آواز ڪري رهيا هوا. هوا به ڀيانڪ روپ هڪ خطرناڪ طوفان ۾ تبديل ڪيو. زمين تي پيل خس وخاشاڪ هوا جي دوش تي وڃي طوفان جو مقابلو ڪرڻ لاءِ آسمان جي بلندين تي پرواز ڪندا ٿي ويا. پر آخر بي وس ٿي زمين تي ڪري ٿي پيا. اسان پنهنجي اهڙيءَ خطرناڪ باد وباران کان بچڻ لاءِ هڪ گهاٽي نم جي وڻ جي پناهه ورتي.

شيلا طوفان جون وحشتناڪ صدائون ٻڌي منهنجي ڇاتيءَ سان چنبڙي پئي. منهنجي ڇاتيءَ ۾ هو نرم و گداز سينو ڇپي رهيون هيون. اهڙيءَ قدرتي طوفان کان وڌيڪ منهنجي دماغ ۾ جذبات جو طوفان پيدا ٿيو.

پر مون ڪيس روڪي ورتو.

آخر برسات به بيهي وئي.

اسان پنهنجا ڪپڙا ميهن سبب پسي پيا هوا. شيلا جي بدن جي عرياني سندس آب آلوده سنهي قميص مان صاف نظر اچي رهي هئي.

Scanned with CamScanner

www.sindhsalamat.com

۾ آءٌ مرد هوس. اهو مرد جهڙو ٻاڪار ايندو
آهي. جنهن جو روح عورت جي روح کي پڪاريندو
آهي- آءٌ سچي محبت جو دعويدار هوس-

مون پنهنجو ڪوٽ شملا کي لاهي ڏنو. ۽ جيئن
شملا پنهنجي بت جي عرياني لڪائي ڇڏي. اسين
ٻئي گهر ڏانهن روانا ٿيا هئاسين. پهريون منهنجو گهر
آيو. اسين ٻئي گهر ۾ داخل ٿياسين. آءٌ گهر ۾ اڪيلو
رهندو هوس. نوڪر جي عدم موجودگيءَ جي
ڪري گهر ۾ سن سان لڳي پيئي هئي. شملا مون کي
منهنجو ڪوٽ لاهي ڏنو. هو منهنجي بلڪل
سامهون بيٺي هئي. سندس سفيد سفيد بت مون کي
وري نظر اچي رهيو هو.

منهنجي هر طرف جيان ٿڌي بدن ۾ ڪرنٽ لڳو.
جسم ڪنڊي تي ويا حلق سڪي ويو. اکين ۾ جذبات
جو ديوتا ۽ حسن ماده ناچ نچڻ لڳو.

شرابيءَ اڳيان شراب سان لبريز پيالو آيو هو.
مر هو مجبور هو. منهنجي خودداري ۽ مستقل مزاجي
سبب. ڪوٽ و ٺاٺ وقت منهنجو هٿ غير ارادي
طور شملا جي ڇاتيءَ جي ابهار سان ٽڪرايو. هٿ جي
ٽڪرائڻ ڪري وري اهو دٻيل طوفان ابري آيو ۽ هر
الهيءَ شيءِ کي ٻاڏ سان ساڙ وهائي ڪڍي ويو.
جا هن جي سامهون آئي ۽ الهيءَ طوفان ۾ آئي

Scanned with CamScanner
www.sindhsalamat.com

منهنجي مستقل مزاجي ۽ خودي به وهي وئي. اسين دنيا کان دور— دنيا وارن کان ٻئي نياڙ انسانيت کان ٻري محبت جي حقيقي مفهوم کي وساري— ويران گهر جي چار ديواريءَ اندر گناهه عظيم مان لذت وٺي رهيا هواسين.

اسين قدرتي طوفان کان نه بچي وياسين پر هن جذبات جي اڀريل طوفان کي روڪي نه سگهياسين. طوفان آيو— ۽ پٿريلي ساحل سان ٽڪر هڻي پنهنجا ڪجهه نشان باقي ڇڏي— اتئي هليو ويو— جتان آيو هو.

هڪ باعصمت دوشيزه جي دوشيزگي کي تباهه ڪري. هڪ نو شگفته گل جي جواني پامال ڪري— محبت جي سفيد پاڪ چادر تي هڪ بدنما داغ هڻي اسين ٻئي چپ چاپ ويٺا هواسين.

آخر شيلا جي صبر جو پيمانو ڇلڪي ئي پيو.

”شيام!“ شيلا چيو. ”ڪوڙ لاءِ نه تو گناهه ڪري ڇڏيو پر تو انهيءَ گناهه جو انجام نه سوچيو. پڳوان نه ڪري جيڪڏهن پاڻ ٻنهي جي شادي ٿي نه سگهي ته پوءِ ڇا ٿيندو؟ پوءِ ...... ڇا ...... ٿيندو ...... شيام!“ شيلا روئندي چئي رهي هئي. مون لڳي جڻ ڪنهن زهريلي ناڳ ڏنگي ڇڏيو هجي. طاقت هڪ کان پوءِ به آهه پاڻ ۾ ڳالهائڻ جي طاقت

نه سمجهي رهيو هوس - منهنجي اڳيان منهنجي ڪيل گناهه جو انعام رقص ڪري رهيو هو- شيلا وري چوڻ شروع ڪيو.

”ماڻهو هيءَ مون کي اڄ نه ٻڌائين لاءِ ڀلائي اروان چاڙهيو هو ته جيڪي آهه گناهه جي پهرين منزل جي لڏ سڀ خاطر منهنجي سان رسيدو تصيف ولزار اهي جي عزت کي خاڪ ۾ ملايان. توکي ڇا آهي؟ تون ته مرد آهين- تون چاهين مون جهڙين هزارين عورتن سان نه گناهه جو نه ڪرين ته به تون بيگناهه آهين. ڇاڪاڻ ته تون مرد آهين. سماج کي اهي نظرون ئي ڪونهن جو هو تنهنجي داغدار دامن کي ڏسي سگهي. ۽ نه منهنجي داغدار دامن کي ڏسڻ کان ٻاهران سماج انهن ته نه سوچيندو ته اهي داغ مون لڳايا آهن- يا ڪنهن جي هٿن سان لڳايا ويا آهن.“

شيلا هيڏو جوش ۾ اچي چڪي هئي. سندس جاڳندڙ دل جي ٻاهه زهريلن لفظن جو روپ اختيار ڪري ٻاهر نڪري رهي هئي.

تازگي ئي چاڙهي آهه شيلا کي چڙڻ سندس ڪوو ٿانئن وٽس. گهوڙي جي پهرين ئي ”ٽپاڪ“ جو آواز بلند ٿيو. گردش گردون جهان ڦهڻي ۽ گردش بعد ٿي:؟ انسان پڻهي جي زندگي انساڻي اڳيان رقص ڪرڻ لڳي.

Scanned with CamScanner

www.sindhsalamat.com

”گناھ ......!“ ”گناھ مان ورتل لذت“

”۽ گناھ جو انجام“

اھي ٽيئي منظر ھوا مھنديءَ جي ڪي تصورات جي اسڪرين تي ھڪ ٻئي بعد ڏيکاري اچي ھڪ وحشياڻا ناچ اچي موٽي ٿي ويا- گھوڙي جي ٽاپن جو کڙکو آواز مھنديءَ ذھن تي ھٿوڙي جو ڪم ڪري رھيو ھو ۽ شيلا جا چيل لفظ ھڪ خراش ٿي دل جي ڪنھن ويران ڪنڊ ۾ پاسا بدلائي رھيا ھئا.

”مرد محبت جو اظھار ڪندي جڏھن ٻاٽ کان بي قابو ٿي ويندو آھي ۽ سندس سرد آھ حيواني خون جي گردش ۾ گرم ٿي ويندي آھي پوءِ سندس روح عورت جي روح کي نه پڪاريندو آھي. نه سندس جسم عورت جي جسم کي پڪاريندو آھي“

اھو مھنديءَ ضمير جو آواز ھو. جنھن کي موڙيندي ٽڙ پکڙ ٿي شيلا جا چيل لفظ دھرائي رھيو ھو- ۽ شيلا جي چيل انھن لفظن مھنديءَ ذھن جي اٿاه ساگر ۾ خيالن جو ھڪ طوفان مچائي ڪري ڇڏيو ھو.

خيالن ئي خيالن ۾ شيلا جو گھر اچي ويو. شيلا جي ھدايت موجب ٽانگي واري ٽانگو شيلا جي گھر جي دروازي وٽ بيھاريو ۽ شيلا بنان ڪجھ چوڻ جي لھي ھلي وئي.

Scanned with CamScanner

www.sindhsalamat.com

شيلا جي گهر جي دروازي وٽ سندس سهيلي
راڌا سندس منتظر بيٺي هئي راڌا موهن کي ڏسي
وڌيو. اها موهن کي سڃاڻندي هئي ۽ شايد انهي ئي
منهنجي راز جو انڪشاف شيلا تي ڪري ڇڏيو.
ٻئي ڏينهن کي شيلا موهن سان ملي. اداس ۽ ويران
سندس چهري مان ۽ سندس ڪوڙن مان افسردگي
لڳي رهي هئي. سندس اداس ۽ پريشان وار سندس
حالت تي خون جا آنسو وهائي رهيا هوا. اڄ ڪجهه
ڳالهائڻ لاءِ سفيرس ۾ شيلا منهنجي چوڻ کان پهرين
ئي چيو-

شيام تون سچ پچ سليم آهين؟ تون سليم ئي آهين
سگهين تو کي دنيا جي ڪائي طاقت نه سليم ڪري
ٿي سگهي. منهنجو شيام، شيام ئي رهندو منهنجو
شيام موهن اهڙو ڏوکو هرگز نه ڏيندو؟ شيلا روئڻ
لڳي. آخر عورت ويچاري کي روئڻ کان سواءِ ٻيو
ايندو ئي ڇا آهي؟

”ها شيلا“ مون ڪجهه سنجيدگي اختيار ڪندي
پنهنجي صفائي پيش ڪندي چيو ”اسين سليم آهيون.
اسين مسلمان آهيون. تنهنجي پاڪ محبت کي داغدار
ڪرڻ لاءِ موهن اهو ڪرتو ٻيو جنهن مون ڪيو.

”جيڪا محبت تو موهن سان ڪئي. اها پاڪ آهي“
شيلا جوش مان جواب ڏنو ”هر مرد پاڪائي جي

Scanned with CamScanner
www.sindhsalamat.com

محبوب جو شراب پيئندي ضمير پيئڻ کي ۽ وجود کي پياري ان کي دوکي ۾ رکندو آهي - سندس دل ڪجهه ٻيو چاهيندي آهي. ۽ پيئندي ضمير کي دوکي ۾ رکڻ لاءِ مرد چوندو آهي ته ”آءُ پاڪ محبت ٿو ڪريان“ ۽ اهڙن پاڪ محبت ڪندڙ مردن جي محبت جو انجام اهڙن ئي ٿيندو آهي - جهڙن گندي محبت جو ٿيو -

شيلا جي دل ۾ جنم ورتل منهنجي محبت هميشه هميشه جي لاءِ سمهي رهي هئي ۽ اهي جي جڳهه تي هميشه نفرت جنم وٺي رهي هئي. شيلا ڪاوڙ ۽ نفرت جي ملي جلي جذبن جي زير اثر هلي وئي. شايد ڪڏهن نه موٽڻ لاءِ هلي وئي. مون ڪيس گهڻو روڪيو. ۽ سيلا جي دل ۾ جنم ورتل نفرت مون کي سڃاڻي ۽ شيلا هلي وئي.

ٻئي ڏينهن تي آءٌ ڪاليج وڃي رهيو هوس شيلا جي گهر جي اڳيان ماڻهن جي ڪلهن تي سوار ڪاٺي وڃي رهي هئي.

پڇا ڪندي معلوم ٿيو ته شيلا خودڪشي ڪئي آهي.

اف... ”بي اختيار واتان نڪتو ڪتاب هٿ هٿ تي سمهي لٺ تي ڪري پيا. منهنجي اکين ۾ لڙڪ ڀرجي آيا - ۽ وڏيل لڙڪ ڳوڙهن جو روپ اختيار ڪيو. ڳوڙها اکين مان ڇڪيا منهنجي اداس رخسار

تي ٽڪي لڳا. مون شيلا جي لاش ڏانهن حسرت ڀري
نگاهن سان ڏٺو. منهنجي اکيان منهنجي گناهه جي ننڍڙن
معصوم ٻچڙن جي الفت جو وحشتناڪ انجام ظاهر ٿيو هو.
ڪڏهن پڪيل ثمر جيان لاش شمشان ٻڙي ڏانهن
وڃي رهيو هو ۽ آءٌ بي حس و حرڪت اکيون ڦاڙي بيٺو
هوس ڄڻ منهنجي جسم ۾ متحرڪ خون ساڪن ۽
منجمد ٿي چڪو هو.

اڄ ٻه ڪارا ڪارا بادل آب روان جي چادر جيان
آسمان تي ڇانيل آهن. سج جون شڪسته
ڪرڻا بادلن جي آغوش ۾ سمائجي ويل آهن.
دور ويراني ۾ ٻلبل مون جيان ڪنهن فراق جي ماري
جي بيسري جور خوني سنگيت فضا ۾ ڦهلجي رهيو
آهي اڄ ٻه ڪوئي سنڌي پڪار پنهنجي سرائڪي
ٻوليءَ ۾ رڪ جو ڏوهڙو ڳائي رهيو آهي دريءَ
جي رنگين آلوده شيشن ڪان ٻاهر ڏٺي ڏٺي بارش
ٻه پئي رهي آهي. ۽ اڄ آءٌ اڪيلو آهيان. اڄ شيلا
ڪولهي جنهن جي افسرده رخسارن تي معصوم جا
شوخ ۽ چنچل قطرا ناچ نچي چاهن.

ڪمتري تمام آهي. الهيءَ ڏنهن ۽ اڄوڪي ڏينهن
۾ الهي ڏينهن مون سان شيلا ساٿ هئي. ۽ اڄ آءٌ
اڪيلو آهيان. هميشه صرف شيلا جي ياد ۽ مرلي تي
گناهه جي خلش باقي آهي.

Scanned with CamScanner
www.sindhsalamat.com

هاڻ قلم کي لرزش ڪندڙ آڱرين جي ڪرتب
جهڙي انسانو لکڻ لاءِ سوچي رهيو آهيان. سوچيان ٿو
ڇا لکان ——؟ پاڪ محبت جي پروانن جو ڪولي
انسانو لکان. يا گناهه جي الهي ارتڪاب کي ڍڪيندي
دوک قلم سان هڪ غير فاني شاهڪار ڏاهيان جنهن
آءٌ مرتڪب آهيان ....

سنگ سياه

”اڄ ڪمبخت سمهڻ نه ڏيندا الائي ڇو......؟“ بلانڪيٽ کي هڪ طرف سوري. پلنگ تان اٿندي مون هٿ سان ڳالهايو. پلنگ تان اٿي، مون ٽيبل ليمپ روشن ڪئي ۽ ٽيبل جي لشي کي دور ڪرڻ لاءِ سگريٽ ڪيس مان سگريٽ ڪڍي. ٻهڪندي چپن جي ڪرسي ۾ جهليندي مون نفرت آميز نظرن سان پلنگ ڏانهن ڏٺو جتي هڪ مڪڙهه. زخم خورده هرڻي جيان ٻوڙي رهيو هو.

”ها...... ها...... هائي!! ڪيڏانهن ٿو ڀڄين؟“ مون ڪٽمل کي پڪڙيندي. ڪانئس سوال ڪيو. ڪٽمل کي پنهنجي پير هيٺان رکي زور ڏنم؟

”پٽاخ......!! جي آواز سان مون پنهنجو پير هٽايو ۽ سگريٽ جلائيندي فاتحانه انداز سان مون ڪٽمل ڏانهن ڏٺو. جنهن جي بدن مان نڪتل خون ٽائيلس جي خوبصورت فرش تي بدنما داغ معلوم ٿي رهيو هو.

Scanned with CamScanner

www.sindhsalamat.com

ڪٽمبن جي مسلسل ڇڪن کان تنگ اچي، سلويندر ڳوڻ
ٻڌائي آئي روم کان ٻاهر نڪتس ۽ روم جي بلڪل اڳيان
واري صحن ۾ گهمڻ لڳس بور ٿيڻ ڪري ۾ داخل ٿي ويو، ڪجهه
مهينو گذاريو هو. ۽ مهمانن جي اچڻ معمولي عرصي
۾ مهينا پورا ٿيڻ ۾ گهٽائي دوستي ٿي وئي هوا ۾
صحيح معني ۾ مهمانن دوستي اشوڪ ٿي هو. اشوڪ
مالي لحاظ کان غريب هو. پر سدس دل غريب نه
هئي هو فراخ دليءَ سان کلو ڪلي، هو دلدار هو. ۽
سدس اهڙيءَ خاصيت ئي. مون کي ساڻس دوستيءَ
جا ناتا ڳنڍڻ لئي مجبور ڪيو هو.

اشوڪ هڪ اهڙو آزاد پکي هو، جيڪو صرف آسمان
جي بلندين تي ئي پرواز ڪندو هئي ۽ ڪڏهن ڌرتي
جي الهڙيءَ جي جهلڪ تي نه ڏني هئي. اڃان اشوڪ
زماني جي تلخين کان بلڪل ناواقف هو.

مون سوچيو اشوڪ سان ڳالهائيندي رات جو ڪجهه
حصو گذاريان. پر ڪمرس سنتل سمجهي- اڄ سدس
روم وٽان موٽي آيس ۽ وري ورانڊي ۾ گهمڻ لڳس
اونهاري جي ڏينهن ڪري ۽ سڄاري جي گرد و غبار مان
مرتب ٿيل سرد جي خوشگوار موسم هئي. فضا هلڪي
هلڪي گلابي هڪڙي سان رلل هئي. سهائي رات
سبب سارو شهر چمڪي رهيو هو. ۽ آءُ ڪمبخت
مکڻن جي ڇڪن کي وسارڻ لاءِ اهڙي افسانوي

Scanned with CamScanner
www.sindhsalamat.com

رات جو ڏيڍ ڪلاڪ ٿي آرام ھيڏانھن ھوڏانھن گھمي رھيو ھوس آءٌ وڏي والدي جي ڇت کي جھاڳيندو ٿيئي ڪي ايڪ ڏينھن ٿي رھيس. ۽ منھنجو ٻار ڪي ھن دنيا ڪان ڌار افسانوي دنيا ۾ وٺي ويس.

ھن وقت ته ڪنھن انساني جي حالت جي ڳولھا ۾ … ......؟"

انھن لفظن منھنجي خيالن کي منتشر ڪري ڇڏيو. ۽ مون کي حقيقت ڏانھن ٿي مجبور ڪيو. مون منھنجو ٻار کي ھن دنيا ۾ آڻيندي حقيقت ڏانھن ڏٺو اشوڪ مائوٽ ڪائون ۾ ملبوس منھنجي سامھون بيٺو ھو.

"ڪمبخت مگھرٽن تي منھنجن ڇڪن مان بدن تي ھڪ واھيات افساني جو حالت مرتب ڪيو آھي." مون سگريٽ جي دونھين کي واسا مان آزاد ڪندي چيو. "يار تون ھن وقت ڪٿان ڪوٺي سٺو آھين...؟" مون وري سوال ڪيو "بس يار ننڊ ئي نٿي اچي...!" اشوڪ عذر پيش ڪندي چيو

"ڪنھن حسن جي ڪتيءَ ننڊ ته آھي ڪسي ورتي...؟" مون سگريٽ جي دونھين کي اشوڪ جي چھري تي ڦھلائيندي شرارت مان چيو.

"ھا... يار...؟" اشوڪ لھرائيندي جواب ڏنو

"ڪنھن......؟"

Scanned with CamScanner

www.sindhsalamat.com

”ها، تون پڙهندين نه ڪلهه پر“ اشوڪ محجوب ادا سان جواب ڏنو.

”ڀلا آءُ به نه پڙهان......؟“ موهن پنهنجي اشتها ظاهر ڪندي چيو

”آغا! راڄن منهنجو سڀ ڪجهه موهن کان کسي ورتو آهي...؟“ اشوڪ جواب ڏنو.

”آءُ تنهنجو مطلب ڪونه سمجهي سگهيس...؟“ موهن ڳالهه جي اونهائي جاچڻ چاهي ”آغا موهن کي راڄن سان محبت ٿي وئي آهي...!“ اشوڪ جواب ڏنو.

”وا... را... راڄن سان...؟“ موهن تعجب جا نشان پنهنجي چهري تي بڻائيندي چيو.

”ها! آغا- راڄن سان...“ هن موهن کي ٻڌڻ ڏيندي چيو.

موهن کي اشوڪ تي تعجب ٿي لڳو آءُ اشوڪ کي ڪهڙي نه مقدس هستي سمجهندو هوس. پر اشوڪ ڇا نڪتو......؟

آءُ سوچي به نٿي سگهيس ته اشوڪ به هاسٽل جي انهن ڇوڪرن مان آهي جيڪي حسين ڇوڪرن کي ڏسي جهٽ چنڊ تي مجبور ٿي ويندا آهن- موهن اشوڪ جي اصولن جو ٿورڙو رخ ڏٺو هو. ۽ جهڙي قدر موهن کيس شريف ثابت ڪيو هو- اهڙا موهن کي ٿي خبر آهي- اشوڪ جي ڳالهين اڄ سندس اصولن جو

هو اڄ نہ ظاهر ڪري چڪو هو ۽ اڄ مون محسوس ڪيو تہ حقيقت هر ڇهڪندڙ شيءِ سون نہ آهي ٿيندي...

”پر هو نہ مرد آهي......“

گهڻو ضبط ڪرڻ کان پوءِ آءٌ ٽهڪ کي روڪي نہ سگهيس ۽ مون اهو سوال پڇي ئي ڇڏيو.

”آغا! تون هڪ افسانہ نگار ٿي ڪري بہ ائين ٿو چوين......“! اشوڪ پنهنجي پيشانيءَ تي هڪ فلاسفر جيان گهنج وجهندي پنهنجي صفائي پيش ڪندي چيو.

”آغا! محبت ڪئي نہ آهي............... پر ٿي ويندي آهي......!“

۽ جڏهن ٿيندي آهي، تڏهن اهو نہ آهي ڏسندي تہ هي مرد آهي يا عورت پنهنجي آهي يا غير عورت. خوبصورت آهي. يا بدصورت.

۽ وري جيڪا محبت ڪئي ويندي آهي. سا ”محبت“ محبت نہ آهي ٿيندي پر محبت جي لفظ ۾ اڪل هوس لڪل ٿيندي آهي

اهو تہ اڄ ڪلهہ جي شاعرن ۽ اديبن جو فلسفو آهي تہ محبت صرف عورت سان ٿيندي آهي. ۽ عورت بہ اهڙيءَ سان جيڪا حسين هجي. جنهن جو حسن ۽ حسن جو شاهڪار هجي.

پر پر اصل اهو فلسفو غلط آهي. شيخ سعدي

جهڙي مقدس هستي نه، انهن جهڙو آهي ۽ "محبت
جي حقيقي خوشي عورت مان نه پر مرد دوست
مان حاصل ٿيندي آهي".

پر وري دنيا جا تنگ دل انسان انهيءَ محبت کي
هلڪي نظر سان ڏسندا آهن. پوءِ ڀانءِ اهڙا محبت
کهڙي نه مقدس ٿي جو نه هجي پر تڏهن نه انهن
انسانن لاءِ اها محبت محض هوس پرستيءَ جي ئي
حيثيت رکندي آهي. دنيا وارا شايد ليليٰ و مجنون
شيرين و فرهاد جي محبت اکي پاڪ چون پر آءٌ
سندن انهيءَ رائيءَ سان متفق نه ٿيندس. انهيءَ ڪري
جو منهنجي نظرن ۾ انهن جي محبت پاڪ نه آهي.
هنن جي محبت هڪ غرض تي ٻڌل هئي. جڏهن
غرض کي پورو ڪرڻ لاءِ مجنون صحرا ۾ دربدر
ٿيڻ لاءِ مجبور ٿي ويو هو. جڏهن غرض کي پورو
ڪرڻ لاءِ فرهاد فلڪ بوس پهاڙن کي پنهنجي سيني
سان ٽڪرائي ۽ ندي ناليءَ جو رخ بدلائي انهن جي
سيني مان وهايو هو ۽ آخر ۾ انهيءَ تيشيءَ سان ئي
پنهنجي مغز کي نه ٽڪري ڇڏيو هوائين. هنن چاهيو
ٿي ته انسان جي شاديءَ جي غرض ئي هنن کي اهو
سبب ڪرايو. جو ڪجهه هن ڪيو ۽ جڏهن محبت
۾ غرض آهي. انهيءَ محبت کي محبت سڏڻ محبت
جي توهين آهي.

Scanned with CamScanner
www.sindhsalamat.com

۽ ورڻي الهيءَ جي برعڪس دوستيءَ جي مقصد
مقدس اُهي اُتي. هن جي دل ۾ ڪوئي غرض
هرني اُئي وني سگهي.
ٻوڏ ٻه آغا! توکي تعجب ٿو لڳي ته مون کي
واجن ساں بغرض محبت ڪرڻ لي ورتي آهي"

اشوڪ چوندو رهيو ۽ آئون چپ چاپ ٻڌندو رهيس
مون پنهنجي زندگيءَ ۾ پهريون دفعو ٻڌو هو ته محبت
مرد ساں به ٿيندي آهي- ۽ ورڻي الهيءَ محبت کي
اشوڪ اهڙي نموني ساں منهنجي اڳيان ڪيو هو-
جو مون کي به اشوڪ جي الهيءَ محبت کي ميٺو
هو. اشوڪ جي چپن تي فاتحانه مسڪراهٽ کيڏي رهي
۽ اشوڪ جي فاتحانه مسڪراهٽ، منهنجي لاءِ منهنجي
نام لاءِ هڪ ابرڊست تلخ هئي.

مون سگريٽ هيٺ ڦٽي ڪئي ۽ پنهنجي ٻئر
ساں لاڳي زندگي ختم ڪندي اي سگريٽ جلائي. ۽
چپ چاپ اچي پلنگ تي سمهي پيس اشوڪ جي
ڳالهين ۾ مون ڪان منگهٽ جا چڪ به وسري ويا.
ساري رات اشوڪ جي ڳالهين جو بار منهنجي دل ۽
دماغ مٿان چانهل رهيو. ساري رات مون انهن محسوس
ڪيو ته جڻ ته آئون ڪوه همالي هيٺان ٻورڙو پيو هوس.
واجن اشوڪ ۽ موسان ڪڏ ڪاليج ۾ فرسٽ ايئر آرٽس
پڙهي رهيو هو. واجن ته اشوڪ وانگر آزاد فطرت هو.

Scanned with CamScanner
www.sindhsalamat.com

آءٌ نه چوندس ته رامن اشوڪ جو هر انداز ڪان الڳ روپ هو.

ٻن ٽن ڏينهن بعد لهري جو ڪمپٽن ٽاور ڪرڻ لاءِ اسانجي ڪالمج ۾ آيو - ۽ آءُ لهريءَ ۾ ڪالي ٿي ويس.

ڪوئٽه جي اداس اداس ٻهاڙن ڏاڍهن مون کي ٽريننگ، لاءِ موڪليو ويو. آءٌ هڪ سال راولپنڊيءَ ۾ رهيس. انهيءَ عرصي ۾ اشوڪ جي طرف کان خط ٻه ايندا رهيا. ڇهن مهينن تائين ته اشوڪ جي طرف کان خط باقاعده ايندا رهيا. ۽ ڇهن مهينن کان پوءِ اشوڪ جا خط اچڻ بلڪل بند ٿي ويا. جنهن جو سبب آءٌ بلڪل سمجهي نه سگهيس.

ٽريننگ جا ٻارهن مهينا گذاري، آءٌ ڪراچيءَ آيس. ڪراچيءَ ۾ مهيني کن وقت هوٽلن ۽ مسافرخانن ۾ گذاريو هو. ڇاڪاڻ ته ننڍپڻ کان وٺي مون کي آواره گرديءَ سان پيار آهي.

هڪ ڏينهن خلاف عادت آءٌ هڪ معمولي هوٽل ۾ گهڙيس، منهنجون نظرون انهيءَ معموليءَ هوٽل جو جائزو وٺڻ لڳيون. هلندي هلندي، منهنجون نظرون هڪ دم هوٽل جي هڪ ويران ڪنڊ وٽ رکيل ٽيبل تي ويون جتي اشوڪ، پنهنجي چانهن جي خالي ڪپ سان کيڏي رهيو هو. آءٌ ڊوڙي وڃي اشوڪ سان مليس.

Scanned with CamScanner
www.sindhsalamat.com

اشوڪ خلاف اميد موٽڪي ڪراچي ۾ ڏسي تعجب
وچان پڇيو،
”آغا تون هتي ڪوئيٽا کان ڪڏهن آئين...؟
”مهينو اڳ پهرينـــ، جو سال ختم ٿيو.“ مون
سگريٽ ڪيس مان سگريٽ ڪڍي چپن لائين اٽڪائيندي
چيو، ”۽ تون ڪڏهن آئين...؟“
مون بعد ڪاڻل سگريٽ کي چپن لائين اٽڪائيندي پڇيو.
”آغا آءٌ پنهنجي شهر کي هميشه لاءِ الوداع چئي
آيو آهيان.“ اشوڪ پنهنجي ڇوري کي معصوم
ڏاهيندي چيو.
”ڇو........؟“
آغا اهو هڪ طويل داستان آهي، اشوڪ پنهنجي
ڇوري کي معصوم اکين ٻڌائيندي چيو ”آخر آءٌ به
ڇا ٻڌايان...؟“ مون پنهنجي تجسس جو مظاهرو
ڪندي چيو.
انهيءَ وچ کان پوءِ مدهوشي ۽ راڄن جي دوستي
ٿي.“ اشوڪ ڪرسيءَ تي ويهندي پنهنجو داستان
ٻڌائڻ شروع ڪيو.
”اهو راڄن نه جنهن سان توکي محبت هئي.؟“
مون ڪرسيءَ تي ويهندي سگريٽ کي جلائيندي
طنز ۾ پڇيو.
”هئي، نه ڇو آغا، ۽ ڇو نه جنهن سان توکي

Scanned with CamScanner
www.sindhsalamat.com

محبت "آهي" ۽ مرندڙ دم تائين رهندي" اشوڪ
مهذب طنز جو ڪرشيءَ سان جواب ڏنو ۽ هو
وري پنهنجي ماضيءَ جي رنگين ڏينهن ۾ گم ٿي ويو.
"آغا! اها نه توکي خبر هوندي ته اسان جي ڪاليج جي
سڀني شرارتي ڇوڪرن جو ليڊر هوندو هوس
اسين هميشه ڪاليج جي ڇوڪرين ۽ ڇوڪرن کي
پنهنجي لڳي شرارتن سان تنگ ڪندا هئاسين.
هڪ ڀيري اسان جي ڪاليج ۾ هڪ نئين ڇوڪري داخل
ٿي. سڀني ڇوڪرن ارادو ڪيو ته ڪاليج ۾ داخل
ٿيل نئين ڇوڪريءَ سان ڪائي نه ڪائي شرارت
ڪئي وڃي. مون پنهنجي ٽوليءَ جي سڀني شرارتي
ڇوڪرن کي ائين ڪرڻ کان روڪيو. ڇاڪاڻ ته مون
کي الهيءَ نئين آيل ڇوڪريءَ جي چهري مان ٽپڪندڙ
معصوميت تي ترس ٿي آيو.
الهيءَ نئين ڇوڪريءَ جو نالو الهي هو......
الهي ڪاليج ۾ اچڻ سان سڀني ڇوڪرن جي دلين
تي راڄ ۽ ڀاڳ جمائي ڇڏيو، ۽ الهيءَ جي اها
معصوميت جنهن تي مون کي ترس آيو هو. جلد ئي
شرارت ۾ منتقل ٿي. هاڻ الهي به ڪاليج جي سڀني
شرارتي ڇوڪرين جي رنگ ليڊر ٿي.
الهيءَ سان ڪاليج جو هر هڪ ڇوڪرو شرارت
ڪندو هو. ۽ الهي به سندن شرارت جو جواب سنهن

لوڻ شرارت سان ڏسندي هئي. پر للي ڪڏهين نه
مون سان شرارت نه ڪئي، ڇو ته مون ئي، للي ءَ
سان شرارت ڪرڻ جو ارادو ڪيو. ڪاليج ۾ للي ءَ
جي اچڻ ڪري مون کان ڄڻ پنهنجون شرارتون ئي
وسري ويون.

للي ءَ جي شرارتن ڪاليج جي سڀني "دل ڦينڪ"
چوڪرن کي ڪڏهين نه سلجهڻ واري الجهن ۾ وجهي
ڇڏيو. سڀني ائين ٿي سمجهيو "للي مون تي عاشق
ٿي آهي" ۽ وري جڏهين للي چوڪرن جي اها
غلط فهمي پڙهندي هئي، تڏهين للي چوڪرن جي
انهيءَ غلط فهميءَ تي مسڪرائيندي هئي. چالاڪ
۽ للي حساس طبع جي نه هئي.

هڪ ڏينهن منهنجو پروفيسر مون کي ڪنهن
ضروري ڪم لاءِ چيو جيئن آءٌ پنهنجي سائيڪل وٽ
آيس، سائيڪل جو پويون ڦيٿو زمين سان لڳو پيو
هو. ڇو ته منهنجي هڪ نوڪدار شيءِ پنڪچر ڪرڻ لاءِ ٽنبي
ڇڏي هئي. مون سمجهي ورتو ته اها شرارت ڪنهن
جي هوندي، ۽ اهڙي پر نسواني طرز ۾ ڪنهن منهنجي
مٿيان پئي لي، مون هيٺ نهاري ڏٺو للي ڪاليج
جي ڪمرن جي دروازي وٽ بيٺي شرارتي نموني
سان مسڪرائي رهي هئي. مون انهي ڏينهن ارادو
ڪيو ته ڪڏهين نه ڪڏهين للي ءَ کان انهيءَ

شوارٽس جو بدلو ضرور وٺندس. ۽ ڪڏهن فطري
طاقت مون کي بدلي وٺڻ کان روڪيو. انهيءَ ڏينهن
ڪان وٺي مون ٽليءَ جو ٽالو انجيڪشن رکيو.
بيماريءَ کي دور ڪرڻ واري انجيڪشن نه ——!
۽ مهيني جي پهريءَ کي وڌائيندڙ انجيڪشن.
هاڻ ٽلي ساري ڪاليج ۾ انجيڪشن جي ٽالي سان
مشهور ٿي ويئي.

هڪ ڏينهن ڪاليج ۾ ڊرامو ٿيو، ڊرامي جو هيرو
راجن ۽ هيروئن ٽليءَ جي وڇهي سهيلي رجني کي
ڪيو ويو.

"ڪاليج ۾ ڪنول کي نه ڏيون سڃاڻندو هوندين
......؟" اشوڪ مون کان پڇيو.

اهو ڪنول نه جيڪو مون سان باڪسنگ جي
مئچ کيڏيو هو. مون ڏيون سگريٽ جلائيندي سواليه
انداز سان جواب ڏنو.

"ها اهوئي ڪنول باڪسر" اشوڪ جواب ڏنو
"ڪنول ٽلي چاهيو ته ڪو راجن ۽ رجني هيرو ۽
هيروئن جو پارٽ ڪن. سڀني ڪنول جي پارٽيءَ
جي ڇوڪرن اعتراض اٿاريو ته هيرو راجن نه پر
ڪنول ٿئي.

۽ پرنسيپال جو آرڊر، آرڊر ئي رهيو ۽ هيرو
راجن ئي رهيو.

Scanned with CamScanner
www.sindhsalamat.com

اڄ ڊرامو ٿيڻو هو، ڊرامو اڃا شروع ٿي مس ٿيو
ته ڪنول جي دوستن مان سوئچ آف ڪري ڇڏيو،
ساري ڊراما هال ۾ اونداهي ڇانئجي وئي ۽ ساري
هال ۾ چئني طرف کان سيٽين ۽ ٺٺولين جو شور بلند ٿيو
مونکي اوچتو اهو خيال آيو، ته متان ڪنول رقابت
جي جذبي ۾ اچي، ڪري اهڙو قدم نه کڻي
جيڪو راڄن لاءِ نقصانڪار هجي. آءٌ انهيءَ خيال جي
ماتحت اسٽيج ڏانهن وڌيس. اسٽيج تي راڄن کي ڏٺم
۽ راڄن اسٽيج تي ڪمن هو. آءٌ پرنسپال جي ڪرسيءَ
ڏانهن وڌيس، پر پرنسپال به پنهنجي ڪرسي خالي
ڪري ڇڏي هئي، شايد لائيٽ جو بندوبست ڪرڻ لاءِ
ٻاهر ويل هو. آءٌ مايوس ٿي دروازي ڏانهن وڌيس،
اونداهيءَ ۾ جيئن آءٌ ڪرسين سان ٽڪر اٽڪلو ٻاهر
وڃي رهيو هوس ته اوچتو منهنجو ڪنهن نرم گداز
پڪر سان اصادم ٿيو "اکين هوندي به انڌا آ معلوم
ٿيو." اونداهيءَ ۾ هڪ نسواني آواز بلند ٿيو.

"هن وقت اکين جو هجڻ، نه هجڻ جي برابر آهي."
مون جواب ڏنو ايتري ۾ سارو هال بجليءَ جي روشنيءَ
۾ چمڪجي ويو. منهنجي سامهون لائيٽ کان به وڌيڪ
چمڪندڙ الهڙ اسٽي هئي.

"هون ——— !!؟" منهنجو معطر رومال منهنجي
منهن ۾ هٿن ڪرڻ کي ڪنهن نسبت هرڻيءَ جيان

Scanned with CamScanner
www.sindhsalamat.com

موٽي للي چوندي هلي وئي. للي جي رومال
مان ايندڙ مڪسچر سينٽ جي خوشبو، منهنجي
نڪ جي ناسن مان گهڙي ساري دماغ تي ڇانئجي
وئي. منهنجي دل چاهيو ٿي ته للي وري
پنهنجو معطر رومال منهنجي منهن تي هڻي

للي وڃي پنهنجي جڳهه تي ويٺي، ۽ آءٌ اٿي
بيٺو رهيس. اينتري ۾ ڊرامون شروع ٿيو.

وقت جو هڪي ڦرواڙ ڪندو رهيو. زماني جي ظالم
چڪي پيسندي رهي ۽ آهستي آهستي گهڙيال جي
ڪانٽن جي رفتار سان للي ۽ آءٌ به هڪ ٻئي جي
نزديڪ کان نزديڪ ايندا وياسين. آءٌ للي ۽ راڳن
محفل جي دلڪش ماڻهن ۾ گهمندا رهياسين.

اچانڪ حالات هڪ نئون رنگ اڏلايو. زماني هڪ
عجيب ٿاڪ ورايو ۽ هڪ ويران منجهند جو منهنجي
زندگي جو هڪ نئون ورق بدليو.

آءٌ پنهنجي روم ۾ پلنگ تي ليٽي هڪ اردو ناول
پڙهي رهيو هوس. جڏهن ناول ۾ مون اها سٽ
پڙهي ته ”عورت هڪ حسين دوکو آهي“ ته مون
خبر نه ڪهڙي جدائي جي زهرآلودي سٽ جي
هيٺان ڪاڙهي مس سان لکير ڪڍي ڇڏي اڃان مون
لکير ختم ئي مس ڪئي ته اچانڪ دروازو کڙڪيو.
مون اٿي دروازو کوليو. خلاف اميد منهنجي سامهون

Scanned with CamScanner
www.sindhsalamat.com

للي ٻڌي هئي - اُهيءَ مهل هن کان ته، وڻ ڄڻڪ اداس
۽ ويران- ميرا ور وڪڙن سان ڪڙا. للي مون ڏانهن
چهر ٻرندڙ سان ڏٺو ۽ هڪ ڪنڊ ۾ پيل ڪرسيءَ تي
اچي ويهي رهي- آءٌ به چپ چاپ لليءَ جي حالت
ڏسندو رهيس- منهنجي ذهن ۾ لليءَ جي ڪيڙن
لئي چالاڪ ور ڪڙن جو خيال هڪ عجيب قسم جا
شڪوڪ پيدا ڪري رهيو هو- آءٌ لليءَ کي سمجهڻ
جي ناڪام ڪوشش ڪري رهيو هوس-

”اشوڪ ...؟“ للي آخر سڪوت ٽوڙيندي چيو
آءٌ اڄ توکان هڪ قرباني وٺڻ آئي آهيان“-

”للي! آءٌ تنهنجي لاءِ دنيا جي هر قرباني ڏيڻ لاءِ
تيار آهيان“ مون ٻلڪ لي ويهندي جواب ڏنو ”پر
تو هي منهنجي ڪهڙي حالت ڪري ڇڏي آهي للي؟
مون سوال ڪيو.

اشوڪ! هي اها قرباني آهي جنهن جي ڏيڻ کان
بهتر- هر غيور مرد پنهنجي جان جي قرباني لاءِ ڏيڻ تيار
ٿي ويندو آهي-“

للي منهنجي مونجهن سوال جو جواب نه ڏيندي چيو
”تون خيال نه ڪر للي شايد آءٌ انهن مردن مان نه
هجان“ مون لليءَ کي تسڪين ڏيندي چيو.

للي مون ڏانهن چمڪندڙ سان ڏٺو ۽ صرف ايترو
چيائين. ”اشوڪ ...! اهو لفظ ڄڻ للي جي دل جي

Scanned with CamScanner
www.sindhsalamat.com

ڪمرن مان نڪتو. انهن جي اکين ٻهڪندڙون نظرون
جهڪائڻ شروع ڪيون. مهڪندڙون نظرون ٻه سدا
نظرن جو تعاقب ڪرڻ لڳيون. هاڻي هلندي
جون نظرون سندس ٻنهي وٽ رکجي ويون ۽
هو ”اشوڪ —— مولڪي —— ٻئي آهيان —
منهنجي مٿان جڳ ڪوه همالہ ڪري پيو.
”آغا! اشوڪ مولسان مخاطب ٿيو. منهن جي
نظرون اشوڪ جي رنگ بدلائيندڙ چهري تي سوا
پڇان پڇايو ڏسڻيون هيون.
جيڪڏهن توکي پڪ هجي ته تون هڪ وڏو اديب
آهين ۽ تنهنجي نوڪ قلم مان نڪتل هر لفظ ڪسي
توکي ٻڌڻ وارا هيرن ۽ جواهرن ۾ ... هڪ لاءِ
آهن ۽ تون منهنجي ٻڌي هئي ... سان هڪ
افسانو لکين. اهو افسانو جڏهن اڄ پڙهيو تڏهن مونکي
تن ڏينهن بعد توکي هڪ اداس ۽ افسرده خط
ملي جنهن ۾ صرف اهو لکيل هجي ته تنهنجو افسانو
نا قابل اشاعت آهي. تڏهن تون ئي ٻڌاءِ آغا! ته
ان وقت تنهنجي حالت جهڙي ٿئي. اهڙي
ئي حالت ان وقت منهنجي به هئي. مولڪي پڪڙ
ته ٻلي جي محبت منهنجي لاءِ آب حيات آهي
۽ اهي ڏينهن مولڪي خبر پئي ته ٻلي جي محبت
منهنجي لاءِ تباهه ڪن زهر کان وڌيڪ آهي، واقعي

www.sindhsalamat.com
Scanned with CamScanner

ڪتاب واري سٽ "عورت هڪ حسين ڌوڪو آهي"
سچ لڳي.

مون منهنجي امين ۽ آرزوئن جان حسين و خاشاڪ
ڪري محسوس جي هڪ ڪشتي تعمير ڪئي هئي
جنهن ڪشتيءَ کي مان ۽ آءٌ مڙ دنيا ۾ هلائيندا ٿي
آسين. ۽ اڄ ڪهن منهڌار ۾ اچي مان سونڪي
ڇڏي هلي ويئي ۽ اڄ مان منهنجي ڳالهين سان منهن
جي امين ۽ آرزوئن جي ڪشتيءَ کي پاش پاش
ڪري ڇڏيو. آءٌ مانيءَ کي نفرت سان نٿي ڏيکي
ي رهيس. مان زار زار روئي رهي هئي. مانيءَ جي
ل جو فريب آسن جي روپ ۾ وهي رهيو هو.

عورت جنهن ڌسندي آهي ته منهنجي هر فريبي
نا ڪامياب ٿي وڃي منهنجي هر چال بيڪار ٿي
تي لڳهين عورت منهنجي آسن ڪان ڪم وٺي مرد
ي فريب جي لباس ڪڍ جار ۾ تماشائيندي آهي. مان
عورت هئي. هوءَ به هميشه منهنجي آخر ان هٿيار
ن ڪم وٺي رهي هئي.

"اشوڪ. مان آهون پوندي ڇهو" آءٌ اڄ تو کي
ب ڪجهه ٻڌائڻ آئي آهيان. مون وٽ راڄن جي
حالت آهي."

"هان ----!!؟ منهنجي ڪڍن ۾ جڻ ڪنهن پگهر
ل شهو وجهي ڇڏيو. مون هڪ ڏ ماٺي ڦري ڏ تو

Scanned with CamScanner
www.sindhsalamat.com

نليني بدستور روئي رهي هئي. نلنيءَ جي چهري تي گناهه جي سياهي ۽ عورت جي سياهه ڪاري رقص ڪري رهي هئي. نليءَ جو دلڪش چهرو انهن تي معلوم ٿيو، جڻ سياهه رنگ جي داغن ڏين جو صفحه قرطاس آهي. نلني سنگ سياهه جو هڪ ڳالهائيندڙ بت ٿي معلوم ٿي. نلني چوندي رهي.

”اشوڪ! راڄن تنهنجي دوستيءَ جي آڙ ۾ ئي آءٌ تنهنجي پيار جي پناهه ۾ هڪ ٻئي سان ملندا رهيا. جن جڏهن قدرت اسانجي گناهه جو نتيجو ظاهر ڪيو. تڏهن مون راڄن سان ڳالهه ڪئي. راڄن مونکي ڪتي سان ڪڍ ڪيڏائين ۽ دور ڀڄائي وڃي هلڻ جو ارادو ڪيو. منهنجي آهه و فغان ۽ منهنجي عصمت جي چيخ و پڪار راڄن جي ضمير جي آواز ۾ دٻجي ويون. راڄن کي سندس ستل ضمير ملامت ڪئي؟ هو مونکي ڇڏي پنهنجي نعالي مولوت رکي اڄ صبح جو نامعلوم اطرافن جي طرف هليو ويو. اشوڪ! هينئر جڏهن تون چاهين ته آءٌ ٻي ٿي سگهان ته اهـ..... ته ته ..... آءٌ حوت ڪميءَ جهڙي ناڪرده ارتڪاب جي ملڪ ٿيندس.“

نلنيءَ جون هڇڪيون بعد تي ويون. هن پنهنجو منهن پنهنجي رئي ۾ لڪائي ڇڏيو مون سندس ويران ۽ مفتسر وارن ۾ آگريون ڦيريندي جواب ڏنو.

”توُن خيال نه ڪر للي، آءٌ توکي پنهنجي ٻانهه ڏيڻ لاءِ تيار آهيان. هميشه چاهي تون ڪهڙي به آهين ۽ ڏکوين به پنهنجي لاءِ تون اها ڀلي ٿي معصوم للي آهين.“

للي ۾ ڪي ساهه وريو. پنهنجي مائٽن کي ۽ پنهنجي شهر کي هميشه لاءِ ڇڏي آءٌ هت هليو آيو آهيان. هتي اچڻ کان پوءِ مون چاهيو للي ۽ سان شادي ڪري آهي ۽ اڃان تائين آءٌ سندس ويجهو ٿي ويو آهيان. للي ۽ جي صحت ۾ اڃان تائين راحت واري ادالت محفوظ آهي ۽ اڄ اهڙا راحت واري ادالت هن دنيا ۾ ايندي آءٌ اڄ بيحد خوش آهيان آغا——!!“

اشوڪ جي چهري تي ڦاٽل مسڪراهٽ کنڊي رهي هئي. اهڙي ئي مسڪراهٽ جهڙي اڄ کان سال ڀر ٻون اشوڪ جي چپن تي محبت جو مجسمو ۽ ٻڌائڻ وقت رقص ڪندو هو ۽ تو واجهه وارو ٻار ڪرائي ڇو ٿا ڇڏيو——؟ مون اشوڪ کان پڇيو.

”چاڪاڻ ته مون کي راحت سان محبت آهي ۽ اڄ راحت جي بدن ۾ گردش ڪندڙ خون مان ئي تيل سندس لعالي مون ورتو آهي ۽ پوءِ جڏهن مون کي راحت جي ياد ستائيندي. تڏهن سندس لعالي راحت جي ڪمري کي روشن ڪري ۾ مون کي ياد ڪندي.“

سامهون واري جڳهه جا زناني هسپتال ۾ معلوم ٿي. اُها ئي جڳهه، وقت هڪ ڪار اچي بيٺي.

”چڱو ـــ! آغا! آءٌ هيڏانهن هلان ٿو. هن ڪار ۾ ليڊي ڊاڪٽر آئي هوندي. آءٌ اُن جي انتظار ۾ ٿي هتي ويٺو هوس.“

اشوڪ هليو ويو ـــ غيور ۽ خوددار اشوڪ هڪ حسين ڇوڪري جي خاطر پنهنجي غيرت ۽ خودداري قربان ڪندڙ اشوڪ هليو ويو.

جلندڙ سگريٽ سڙي آخرين دم توڙيو ۽ آخرين دم توڙڻ کان پهريون سگريٽ منهنجي آڱرين کي ساڙيو هو، مون ڇرڪ ڀري سگريٽ کي پري اُڇلائي ڇڏيو. اشوڪ جي جلندڙ دل مان نڪرندڙ دونهين به مون کي ائين احساس ڏجهائي هئي جهڙي جلندڙ سگريٽ منهن جي آڱرين کي ڏجهائي. مونکي ائين معلوم ٿي رهيو هو ڄڻ ساري دنيا سنگ سياهه جي دونهين مان مرڪب ٿيل هڪ سياهه ۽ وحشتناڪ پهاڙ آهي.

Scanned with CamScanner
www.sindhsalamat.com

غلط فهمي

”اسپيڊ ته وڌاءِ هرڻ لڪندو وڃي......“

”اسپيڊ ڪيئن وڌايان، هيءَ ڪمبخت جيپ اولڊي ٿيڻ کان اڳي ڪڏهن ڪان ڇڏيندي به ته آهي.“ جيپ کي ٿورو ساڄي هٿ ڏانهن ڦير. هرڻ جو رخ ان ڏانهن ٿو معلوم ٿئي......“ ”اهي! اهي ساڄو هٿ ڏانهن! پيو ڪوئي تارو حڪم“ آغا جيپ کي ساڄي هٿ تي آڻيندي بيزار ٿي چيو.

”اڃان اسپيڊ کي ٿورو وڌاءِ. آءُ هرڻ جو نشان ٿو وٺان......؟“

زلفيءَ رائيفل جو بٽ پنهنجي ساڄي ڪلهي ۾ ڦاسائيندي. رائيفل جي لبليءَ تي آڱر رکندي چيو ”خيال ڪجانءِ سامهون ڪجهه ماڻهو ٿا معلوم ٿين......!“ آغا هڪ هٿ سان دوربيني پنهنجي اکين تي رکندي چيو ”تون پنهنجو خيال ڪر جيپ رستو ڇڏي چڙهندي معلوم ٿئي،“ زلفيءَ هرڻ جو نشان چٽيندي چيو.

”هرڻ هيئنر بلڪل نڀر سان آهي. تون گولي هلاءِ......“ آغا دل سڙي دوربينيءَ کان ڏسندي چيو.

Scanned with CamScanner
www.sindhsalamat.com

رلڻي جهڙو رائيفل جي ٺلهيءَ تي آگر رکيو ٻڌو هو. آغا جا اهي لفظ ٻڌي هن آگر کي ٺاڪ ڏانهن ڇڪيو. ٺلهيءَ کي زور اچڻ سان فضا ۾ هڪ وحشي ٺاڪ آواز گونجيو ۽ گوليءَ جو آواز ٻاٽ صباجي جهولڪن جو سڪ ڏيندو. ڀڄندي وسعتن ۾ گم ٿي ويو. رلڻي هرڻ کي اڏامندو ڏسڻ لاءِ بيقرار هو پر ڪيس ڪهڙي خبر ته سندس گولي هرڻ جي ران مان ٽپار اُن جي پٺيان هڪ سن رسيده عورت جي ڇاتيءَ مان لنگهندي جا هڪ اتان لنگهندڙ قافلي جي فرد هئي جو قافلو انهن ڏهن ماڻهن تي مشتمل هو.

گولي اهيءَ سن رسيده عورت جي ڇاتيءَ مان پار ٿي فضا ۾ هڪ دردناڪ سوالي. سوز و گداز سان لهرائجي گونجي ويئي. آغا ۽ رلڻيءَ جي دلين تي جڻ ڪوهه همالہ ڪري پيو.

اهو ئي ڪجهه ٿيو. جنهن جو آغا کي ڀپ هو. هن کان هرڻ جو خيال ته لهي ويو ۽ ڪين هڪ وحشي خيال اچي گهيريو.

آغا جهٽ جي اسپيڊ وڌائي ۽ ٽن منٽن جي اندر پهچي اچي اهيءَ قافلي سامهون پهتا. جيڪو سارو جو سارو اهيءَ دم ڏيندڙ. سن رسيده عورت جي مٿان جهڪيل هو.

www.sindhsalamat.com
Scanned with CamScanner

”ڪولي هن کي لڳي ———؟ آغا اِهيءَ مجروح عورت مٿان جهڪندي سوال ڪيو.

”ڪولي هن کي ڪٿي لڳي ———؟ ڪولي ته ڪنهن اڻامندڙ هاڻي کي لڳي ———!“ اچانڪ آغا جي ڪنن ڪوئي اسوالي آواز ٽڪرائڻ لڳو.

”جتان اوهين اچي رهيا آهيو. اُتي شايد هاڻي نه اڻامندا آهن ———؟

زلفي طنز نه سمجهي طنز جو جواب زهريلي طنز سان ڏيندي چيو.

”زلفي ———!؟ آغا جوش وچان مجروح عورت وٽان اٿندي زلفيءَ کي ڪاوڙ مان چيو.

شايد ٻنهي دوستن جي زندگيءَ ۾ اهو پهريون موقعو هو جو هڪ دوست ٻئي دوست سان ناراض ٿيو هو.

آغا کي خبر هئي ته زلفي حاضر جواب آهي. ڪنهن جي به طنز سهي نه سگهندو آهي. هو چاهي طنز ڪرڻ وارو ڪير به ڇو نه هجي. ۽ جيستائين طنز جو طنز سان جواب نه ڏيندو آهي تيستائين ڪيس آرام نه ايندو آهي. ۽ هن وقت اهڙي جواب ڏيڻ جو نه هو. جيڪڏهن هنن ٻنهي کي ڪوئي طرح جي لڙائي ڪولي نه هئي ها ته ڪنهن چپ ٿي رهڻو هو. چالاڪ ته هو مجروح هئا جن اڄ اتفاقيه واردات قاتل ٻڌائي ڇڏيو هو. ۽ هن

Scanned with CamScanner
www.sindhsalamat.com

رقص سنڌن زندگي ۽ موت اُنهيءَ ڦاٽلي وارن جي هٿن ۾ هو. آغا ڪاوڙ مان زلفيءَ کي ڪڍي چو ڇاهيو ٿي. هو سندس زبان ڪنهن جواب ڏيڻ لئي هو ور ڏيڪ ڪجهه چئي. ڏسڪهو ۽ زلفي به ڪنڌ هيٺ ڪري آغا جي اڳيان اٿمن بيٺو هو. گويا زلفيءَ آغا جوئي ڪو جرم ڪيو هو.

جتان آواز آيو هو. آغا اُنهيءَ طرف ڦري ڏٺو آغا هڪ اهڙو گل ڏٺو جيڪو هيٺ ڀاڻ نسيم جي جهولڪن جي مدد سان ڏوليو هيو. ۽ قدرت ڪو اُنهيءَ گل کي ناچ رقص ڀهڙو سارو تخيل صرف ڪيو هو.

ڏيکو ڏيکدار نڪ، يا ڦوٽي جيب جن مان لفظ هر گل تي لکيا. ڪتابي چهرو قدرت کان به ڪٿي نه ڪٿي غلطي ضرور ٿي ويندي آهي. تڏهن نه سندس چپ نه هٿ جي برابر هئا ۽ سندس گردن نه اُنهي شيشي جي صراحي جيان هئي جنهن ۾ پاڻي جي بدران هڪ اهڙي قسم جو شراب ڀريل هجي جنهن کي ڇهڻ سان نه پر ڏسڻ سان انسان مدهوش ٿي وڃي. اکيون ته زبون باهر ٿي لڪتل بلڪل وحشي هرڻيءَ جي اکين جيان ۽ انهن ۾ به ڏڪندڙ آنسون صاف پڌائي رهيا هوا ته هو دل جي گهرائي مان کهڻي جد و جهد کان پوءِ اکين ۾ آئيون بيٺا آهن. سندس رنگ

Scanned with CamScanner

۽ سڙهي چاڪي رهي هئي - ور انهن کي معلوم
ٿيا جي ساري ڪائنات جون سياهه دونهائون ڪاٺ ۽ سمهڻهي
جي روپ ۾ سندس مٿي تي ڄم ڄمو ڪندڙن
آغا انهيءَ حسين منظر کي ڏسندي ئي پنهنجا
جا حواس گم ڪري ويٺو.

رضيه--! دم ڏيندڙ عورت سڏ ڪيو.

”اميں--! رضيه پنهنجي مجروح ماءُ کي جهونڊيندي
جواب ڏنو. آغا ۽ زلفي ۽ انهن پهريڪس ٻيئا هوا جي
سندن روح ڪالبن دخصت ٿي چڪو هو.

رضيه! -- رو -- ٿي -- آءٌ وڃي رهي آهيان --“
رضيه جي ماءُ اهي لفظ چئي هن دنيا فاني ءَ مان
هميشه لاءِ بانگ اجل کي لبيڪ چئي ويئي.

رضيه پنهنجي ماءُ جي لاش کي جهونڊي ڏٺي.
سندس سارو منهن پنهنجي ماءُ جي خون ۾ رنگجي ويو.
رضيه پنهنجي ماءُ جي بي حس و حرڪت لاش
تان پنهنجو خون آلوده گردن مٿي کنيو ۽ آغا ۽
زلفي ءَ جي طرف ڏسندي چيائين.

”هاڻ ته اوهين خوش آهيو نه؟ اوهانجو ٻڌان
بالڪل ٺيڪ ثابت ٿيو. اوهان جا حواس ڇو گم ٿي
ويا آهن. اڃان اوهانجي دل نه ٺري آهي. اڃان
ڪائي ڪسر باقي آهي. جيڪڏهن اڃان ڪائي ڪسر
رهجي ويئي آهي ته ڪڍو رائيفل ۽ هلايو مون تي.

Scanned with CamScanner
www.sindhsalamat.com

پوءِ بدحواس ٿي ويو. اوءِ گولي اوهان کي لڳي؟
اوهين ڇپ چاپ ڇو آهيو. اوهين ڳالهايو ڇو نه ٿا؟
اوهان نه شڪار ڪيو آهي. اوهان سان وطن کي
اهائي اميد آهي ته جيڪي مهاجر ٿيندي عزت سان
جي السلام لٿائي ٿينديون پياري وطن ۾ اچن ته
اوهين سڀئي قوم کي پنهنجي شوق جو ثبوت ڏيکاريو.
رضيه هڪ ئي ساهه ۾ اهو سڀ ڪجهه چئي وئي
۽ هن پنهنجي دل ۾ ٿي گويا پنهنجون هاڻي رهيون هيون
”رضيه بهتر ته اهو آهي ته تون اهڙي لفظ چوڻ
جي بجاءِ اسان پنهنجي کي گولي سان اڏائي ڇڏ“
آغا چيو.
اسان گولي هن تي نه ٿي، پر هرڻ تي هلائي هئي
زلفي ٿڌو گم ڪرده حواس ڳالهه ڪندي چيو.
”اوهان گولي نه هرڻ کي هنئين پر لڳي هن
کي وئي. شڪاري ڏهاڪائي ٿا معلوم ٿيو رضيه طنزيه
جواب ڏنو.
آغا ۽ زلفي ٻئي ڪاغذي مورتي جيان بي حس
۽ حرڪت بيٺا هوا. هنن کي سمجهه ۾ نٿي آيو ته
کين ڇا ڪرڻ کپي؟ هنن گولي ارادو ڪري ته
هن عمر رسيده عورت کي نه هنئي هئي. پر اها
اتفاق جي ڳالهه هئي جو گولي هرڻ جي بجاءِ رضيه
جي ماءُ کي اچي لڳي. جو ڪجهه ٿيو هو سو ٿي

Scanned with CamScanner
www.sindhsalamat.com

ڇڪو هو. مستقبل لاءِ ڪين ڇا ڪرڻ گهرجي ـــ؟ اهوئي ٿي سوچي رهيا هوا. آخر هنن جي سعي ۽ ڪوشش جا لوڙائي اثر هوا. ۽ اهي به جذبات ۽ احساسات کان خالي نه هوا. رضيه جا الفاظ ٻڌي هي ڏاڍين تي زهريلي تيرن کان گهٽ اثر ڪين ڪري رهيا هوا. انهن لفظن کان ته اهو بهتر هو ته. ڪين ڪوئي اڳتي ڇري سان حلال ڪري ها. آخر هنن کان به نه ڪوئي ٿي ها ته سعدن ڏاڍين تي ڇا گذري رهيو هو. هو به ته آخر نوع انسان سان متعلق هوا.

اوهين اسانجي جيپ تي حيدرآباد هلو. هن ڪي به ساڙ کڻي هلو. اتي هلي اوهين اسانجي خلاف مقدمو داخل ڪرائجو. اسين قسم کڻي ٿا چئون ته اتي اسين پنهنجي جرم جو اعتراف ڪنداسين- رقيه* چيو. انهن ته اوهانکي يقين آهي ۽ ته ڪولي اسان دانسته نه هلائي آهي......... آغا موقع جو فائدو وٺندي پنهنجي صفائي پيش ڪندي چيو

آغا هڪ جوان مرديءَ* جو مجسمو هو. جيڪي خوبيون هڪ جوان مرد ۾ هئڻ گهرجن. اهي آغا ۾ ڪافي کان وڌيڪ هيون. وڏي ڪري اپريل ڇاتي سخت ۽ آهنين ٻانهون- رعب وارو چهرو. گهنڊيدار سنهري وار- ڏکڻو قد- نقش ۽ نگار بس ماشا الله خوب هئس. رضيه به هڪ عورت هئي- هڪ اهڙي

Scanned with CamScanner
www.sindhsalamat.com

عورت جيڪا پنهنجي ارمانن کي پنهنجي دل جي گهرائن ۾ دٻايو ويٺي هئي ۽ هاڻ هن جي شاديءَ جو وقت قريب آيو هو- پر افسوس گردش گردون هن کي آرام سان ويهڻ نه ڏنو- جنهن کي هو پنهنجي زندگيءَ جو سهارو سمجهندي هئي تنهن کي قدرت پاڻ وٽ گهرائي ورتو هو-

اهو نه نه آغا ئي سهي—! آغا نه هن کان ڪنهن حالت ۾ گهٽ ڪين هو پر ائين هجي ته هر حالت ۾ هن کان وڏيڪ هو. رضيه کي "هن" سان محبت ٿوروئي هئي ڪيس والدين جي مرضيءَ ڪري ساڻس محبت ڪرڻي پئي هئي.

جيئن اسانجي ملڪ جون دوشيزائون والدين جي ٻڌايل راهه تي ڪامزن ٿينديون آهن- چاهي الهيءَ راهه ۾ نشيب وفراز ئي چو نه هجن. چاهي اها راهه ٿورو دور وڃي ختم ٿي چو نه وڃي. پر هو شرط کي پنهنجي زندگيءَ تي ترجيح ڏيئي چپ ، هونديون آهن ائين رضيه به پنهنجي والدين جي ٻڌايل راهه تي هلي هئي. پر قدم رکڻ کان اڳ ئي اها راهه ختم ٿي وئي-

رضيه کي پنهنجي والدين جي مرڻ جو اثر وڏو ڪم نه هو- ڇاڪاڻ ته موت هن لاءِ هڪ عام شئي ٿي چڪي هئي- سندس والده جيلان- رضيه جا ابا عائشه

Scanned with CamScanner

www.sindhsalamat.com

۽ سندس اکيون اڳيان ماريا ويا هوا. هاڻ هن جي
دل آهستي آهستي هڪ ٻئي جو روپ کڻو هو هڪ
اهڙي ٻئي جو روپ جنهن جي مٿان دنيا جي ڪائي
هيءَ ۽ اثر انداز ٿي نه سگهي ۽ آغا هن جي دل
کي پنهنجي محبوب سان ٻارڻ ٿي ملاقات ۽ جهڙي
چاڙهيو - رحيم آغا کي ٻارڻ ڏٺي ڏسڻ سان پنهنجي
ڪئو. چاهي هو خوني هو. ٻار هن جو خون هڪ
الفاڪ جي حيثيت رکندو هو. زلفي ۽ آغا ٻئي قال
جي حيثيت ۾ هن جي اڳيان پيا هوا - ۽ هن جي
دل ٿي چاهيو ته هو ٻوڙي آغا کي پنهنجي ڇاتيءَ
سان چنبڙائي ڇڏي ۽ پنهنجا مظالم کس روئي روئي
پڌائي.

هيڏانهن زلفيءَ جي دل جي ڪشتي طوفان ۾
ٻڏي رهي هئي. هن کي اڄ ڪالهه ڪنهن به عورت
سان محبت ڪرڻ جو موقعو نه مليو هيو. هيو
ٻئي ٻار کان ونيءَ ٿي، عورتن جي خلاف هو- ۽ هن
صحيح نازڪ سندس دل کي موم کان ٻئا وڏڪ
نرم ڪري ڇڏيو هو- هو ٻاڻ کي وڃائي ۽ رضيه
کي حاصل ڪرڻ جي فڪر ۾ هو. پنهنجي سياه وڏين
اکين ۾ آب ام جا ٻه قطرا جهليو زلفي خاموش اٿيو
رضيه ۾ جاذب تمڻ جي ناڪام ڪوشش ڪري رهيو هو

Scanned with CamScanner
www.sindhsalamat.com

”اڙهائي ڪروڙ آزاد آهي — ؟ اسان سان هلندو
ڇا —— ؟“

آغا آهستي سوال ڪيو.

”اوهين خيال نه ڪريو اسان ۾ اڃا ٿوري گهڻي انسانيت باقي آهي ——“

آغا هن جي دل جو سوال سمجهي چڪو ٿي. اپريل جذبات سان ڀرجندي جواب ڏنو.

”۽ هي هڪ ڳالهه جو ته معلوم نه آهي، آخر آئون ڪيترا ڏينهن اوهان وٽ رهندس“ رضيه سوال ڪيو.

”جيسين اسان ۾ انسانيت باقي آهي“ آغا جواب ڏنو.

آغا جي انهيءَ جواب رضيه جي دل تي گهرو اثر ڪيو. جو ڪجهه هن چاهيو ٿي. سو کيس پنهنجي گهر جي ماڻي رهيو هو. کيس پنهنجي مستقبل جي تاريڪ غار ۾ هيڪڙي ٿوري روشني نظر اچي رهي هئي. هن وقت کيس اهو معلوم ٿيو ته دنيا ۾ ڏک ۽ غم جو صرف ٻالوئي آهي. هن جي نظر ۾ ڏک ۽ تڪليف جو وجود ئي هن دنيا ۾ بي بنياد هو.

رضيه جو هن دنيا ۾ ڪوئي ماڻهو ڪونه هو. هن کي خبر نه ٿي پئي ته هو پاڪستان ۾ ڪٿي وڃي رهندي ۽ ڪيئن پنهنجي زندگي گذاريندي. آغا کيس ساٿ ڏنو. رضيه چاهيو ته وڃي آغا جي پيرن کي چنبڙي سندس شڪريو ادا ڪري پر شرم کيس روڪيو.

Scanned with CamScanner
www.sindhsalamat.com

ظاهري نه هن آغا جو شڪريه ادا نه ڪيو- پر سعديس دل آغا جي دل جو شڪريه ادا ڪيو. سعديس دل آغا جي دل کي ڇهيو.

”آغا! تون ڪيترو نه فراخ دل آهين ——— !!!“

آغا جي دل رضيه جي بيتاب دل کي سمجهي سان لڳايو. ٻه دليون هڪ ٻئي جي دلين جي ڌڙڪن جو مطلب سمجهي ويون. ان وقت فرط مسرت وچان رضيه جي اکين ۾ ٻه ناياب موتي لڙڪڻ لڳا. آغا جي اکين رضيه جي اکين جو زبان بي زباني وارو پيغام سمجهي ورتو. ٻنهي جون اکيون- ٻنهي جون ڌڙڪندڙ دليون مطمئن هيون جو ڪجهه هنن کي زبان سان چوڻو هو. سو سڀ ئي اکين هڪ ٻئي کي چئي ڇڏيو. رضيه هن جو ساٿ ڏيڻ لاءِ هر حالت ۾ تيار ٿي ويئي-

زلفي رضيه جي الهڙ ڇهر ٻولڙ ۾ ائين غوطا ڻ لڳي ويو جو کيس سمجهڻ حد نظر تائين ڪوئي ڪنارو نظر نٿي آيو- ۽ زلفي چاهيو به ائين ٿي ته هو الهڙ ڇهر ٻولڙ ۾ ائين گم ٿيندو رهي ۽ زندگيءَ ڀر کيس ڪوئي ڪنارو نظر نه اچي- زلفيءَ جي رڳ رڳ ۾ عضوي عضوي ۾ هيئنر رضيه سمائجي چڪي هئي- هن جي دل جي هر ڌڙڪن مان ”رضيه ——— “ رضيه ——— “ آواز ٿي اڪتيو.

Scanned with CamScanner

www.sindhsalamat.com

"پوءِ اوهان جي ڪهڙي مرضي آهي؟" آغا سوالي نظرن سان ڏٺو "هن دنيا ۾ منهنجو ٻيو ڪوئي ڪونهي- جنهن وقت وڃي آءٌ منهنجي زندگيءَ باقي ايام گذاريان" رضيه هڪ ئي دم ۾ جواب ڏنو انهن الفاظن آغا کي هڪ نئين زندگيءَ جي آس جو پيغام ڏنو. هن جي دل خوشيءَ وچان جهومڻ لڳي- سندس دل سمنڊ جي ڇوليءَ کي ڇپري لڪائڻ جي ناڪام ڪوشش ڪرڻ لڳي.

"پوءِ اوهين وڃو جيپ ۾- لاش به اسين رکون ٿا" زلفيءَ منهنجا حواس درست ڪندي چيو.

لاش جو نالو ٻڌندي ئي رضيه جي دل مٿان وري غم جا بادل ڇانئجڻ لڳا. چاهي هن کي زندگيءَ اهڙي شيءِ ملي هئي جنهن جي هن کي ڳولها هئي. انهيءَ شيءِ جي ملڻ سان هن کي هڪ قرباني ڏيڻي پيئي- ماءُ جهڙي املهه شيءِ جي- رضيه روئڻ ڪندي منهنجي ماءُ جي بيحس و حرڪت جسم کي چنبڙي پيئي.

"وقت سان مرحومه جي روح کي تڪليف ٿيندي" زلفيءَ رضيه جي شڪسته دل جي ٽڪرن کي جي الفاظن سان گڏ ڪندي چيو.

"هن جي ڪفن وغيره ۾ دير لڳندي- انهيءَ ڪري اوهين دير نه ڪريو" آغا جواب ڏنو "اوهين

Scanned with CamScanner

www.sindhsalamat.com

کي ڪٿي دفن ڪندا ـــ؟" رضيه روئڻ کي جهليندي
سوال پڇيو "حيدرآباد ۾ لاش پهچڻ نه ڏيندس؟"
رضيه چيو.

"جتي اوهين حڪم ڪريو، اسين اتي لاش
کي دفن ڪنداسين ...." آغا کيس فرمانبردار
پٽ جيان جواب ڏنو.

"لاش کي هتي دفن ڪيو وڃي ......" رضيه
حڪم جي انداز سان جواب ڏنو "هتي ....!!؟"
زلفي تعجب مان پڇيو

"ها ...... هتي ئي ..." رضيه پڪين ڏيندي چيو

"آخر ڪوئي سبب به ته هوندو ......" آغا معصوم
انداز سان جواب ڏنو

"ته جيئن دنيا کي خبر پوي ته وطن جي فرزندن
خانه بربادن کي پهچڻ جي شوق جو تماشو آهي. کين
کين آبادي ڏانهن به پهچڻ نه ڏنو.

رضيه جي انهن الفاظن زلفي ۽ آغا، ٻنهي جي
دلين کي مجروح ڪري ڇڏيو هو جيڪڏهن زلفي
کي اهڙي ڳالهه جو پهرين هجي ها ته هو ڪنهن لڏو
ڪري ته سڀ کان پهرين هو رضيه کي ۽ پوءِ پاڻ
پاڻ کي گولي ڏي جو تماشو بڻائي ها. جيڪا هن جي
مجروح دل کي فڪر لسان سان وڌيڪ مجروح ڪري
رهي هئي. هن اهڙي زهريلي طنز لئي موت کي

Scanned with CamScanner
www.sindhsalamat.com

ٻه جڻا لڳي ڏني. هاڻ هو ڪوئي به چالي سگهيا. هو
وقت کين هر سزا برداشت ڪرڻ جو جذبو ٻاهر ...
ڪم آيو هو. ۽ ممڪن آهي ته رضيه به سعدين گناهه جي
سزا اهائي ڀوڳي هجي. جهڙا هو ۽ کين ڏني وئي رهي
هجي آخر هو مجرم هئا. جڏهن هو مجرم هئا ته ڪي
سزا کان انڪار ڪرڻ جو حق ئي ڪٿي حاصل هو
هنن گهڻي ڪوشش ڪئي. ٻاهر گهڻي ڪوشش ڪئي
ته به هنن جون اکيون آنسوئن کان رهي نه سگهيون.

"جيئرو، اوهان جي مرضي —"! آغا ٻڌي آ...
ڪري ضبط ڪندي چيو "زلفي! تون هتي رهه
ٻه سان ڪيهو شهر مان ڪفن ۽ مزورن جو بندوبست
ڪري ٿو اچان ...."! آغا زلفيءَ کي هدايت ڪري
ٿي اٺن منٽن جي اندر اندر اکين کان غائب ٿي ويو.
آغا وڃڻ سان گڏو گڏ رضيه کي ڏاڍو اضطراب ۽ غور
ڪندو ويو. سعدس جيب جو تعاقب. رضيه جي نظر
سان گڏو گڏ هن جي دل مان لڪر لڏي ساهه ... هي
روپ ۽ دعائن به ڪيو. آغا جي موجودگيءَ رضيه
کي اهيءَ بهاران ۽ خيابان جو يقين ڏياري رهي
هئي. هو هميشه هن کي هر طرف کان ويرانوئي وڃڻ
نظر اچي رهيو هو. زلفيءَ جي موجودگي رضيه
آغا جي عدم موجودگيءَ کان به بدتر هئي.

www.sindhsalamat.com
Scanned with CamScanner

علم نفسيات جو اصول آهي. نه طنز ڪندڙ انسان پنهنجي لاءِ ڪڏهن نه ڪنهنجي دل ۾ جڳهه نه وٺي سگهندو هو.

زلفي پنهنجي زندگيءَ جو منزل مقصود رضيه کي ڄاڻندو هو. اڄ تائين هو بنان ڪنهن منزل جي پنهنجي زندگيءَ جي ويران راهه ۾ آغا جي مدد سان هلي رهيو هو هاڻ هن کي پنهنجي منزل تائين پهچڻ لاءِ ڪو ٿورو مفاصلو نظر آيو. پر در حقيقت اهو ٿورو مفاصلو به ڏاڍو دشوار ثابت ٿيو. جيترو به دشوار ڇو نه هجي. ڪيترا به زهر آلوده ڪنڊا ڇو نه انهيءَ راهه ۾ وڇايل هجن. پر انهن ڪنڊن جي مٿان هلڻ ۾ زلفي هڪ سڪون محسوس ڪندو. انهيءَ منزل تي ضرور پهچندو. هو انهيءَ رستي ۾ پنهنجي بربادي کي ٿي ڪاميابي سمجهندو.

هڪ ڪلاڪ کان پوءِ آغا ڪجهه مزورن ۽ ڪفن وغيره جي سامان سان گڏ واپس آيو قبر کوٽائي وئي. لاش کي سپرد خاڪ ڪيو ويو. قبر تي گل چاڙهيا ويا. هڪ قليل وقفو الي گذاري قافلو حيدرآباد جي طرف روانو ٿيو.

حيدرآباد پهچي آغا. رضيه کي پنهنجي گهرن وٺي چليو ۽ کين ساري آپ بيتي ٻڌائي آغا هونءَ اڳ لکي چڪو هو. پر ڪنهن ڪان وٺي پنهنجي والدين جي

Scanned with CamScanner

www.sindhsalamat.com

شفقت کان محروم هو. ڪنهن ٻئي پيار ڀريو هوندو جيڪو سندس والده جي عدم موجودگيءَ کي دور ڪندو هجون. هن کي ڪوئي ڀاءُ ڪونه هو. ٻيو ڪي اهڙي ڀاءُ جي ڪميءَ کي زلفي پورو ڪندو ايندو هو. زلفي ٧-٨ ورهين کان سندس ساٿي هو. پر گردش گردون هن کان سڀ ڪجهه کسي ورتو. سندس سڀ ڀاءُ فسادن ۾ لقمه اجل ٿي ويا هوا.

هن دنيا ۾ زلفيءَ جو هڪ ڀاءُ باقي هو. اهو هو آغا.......! آغا ۽ زلفي ٻئي سڳا ڀائر ڪونه هئا. پر هنن دنيا کي ثابت ڪري ڏيکاريو هو ته هڪ والدين جا ٻه ٻچا ئي سڳا ڀائر نه ٿيندا آهن. پر گهڻا اهڙا دوست به ملندا آهن جيڪي دوستيءَ جي دائري کي عبور ڪري ڀائپيءَ جي دائري ۾ اچي داخل ٿيندا آهن. جو وقت تي ڪٿي هڪ ٻئي کان جدا ڪندو آهي.

اڄ رضيه کي هن گهر ۾ رهندي نو سال ٿي چڪا هو. گهر جي سڀني فردن جي سٺي سلوڪ، رضيه کان سندس ماضيءَ جا واقعات بلڪل وساري ڇڏيا. آغا ۽ زلفي به ساڻس سٺي نموني سان هلندا هوا. هنن جي محبت همدرد الفت ڀري ماحول هڪ وڏي ۽ ڏيڍ ورهيه ڊوڀ اختيار ڪري چڪي هئي. پر اڄ تائين آغا کي اها خبر نه پئجي سگهي ته زلفيءَ جي نظر جو تير

Scanned with CamScanner
www.sindhsalamat.com

۽ الهيءَ تعاليٰ تي آهي جيڪو تعاليٰ هن پنهنجي لاءِ مذهب ڪيو هو.

آغا پنهنجي پيءُ سان رضيه جي شاديءَ متعلق ڳالهه ڪئي. آغا ۽ سعدس پيءُ اهو فيصلو ڪيو ته رضيه جي مرضي ڏني وڃي. رضيه کان پڇيو ويو. رضيه زبان حال سان ته ڪجهه به چئي سگهي. پر هن جي اکين ۽ سعدس چهري هن ڪسي پيدائو ته رهيو پيدائي آغا جي قدم بوسيءَ لاءِ تيار آهي. الهيءَ کان وڌيڪ هو دنيا ۾ ڪجهه به نٿي چاهي.

پيغام قبول ٿيو ۽ شاديءَ جون تياريون ٿيڻ لڳيون. پر افسوس رلفيءَ لاءِ اها شاديءَ جو سامان ٿيو آهيءَ جي سامان جي حيثيت رکندڙ هو. هو هڪ پيار ۽ دوستيءَ جي حيثيت ۾ خوش هو. پر هڪ رقيب جي حيثيت سان هن جي دل ۾ ساز جو هڪ طوفان موجزن هو. هن اڄ تائين آغا تي اهو ظاهر نه ڪيو هو ته رضيه سان محبت ڪندو آهي. هن رضيه جي مورتي پنهنجي تخيل جي برش سان پنهنجي دل جي صفحي قرطاس تي نقش ڪئي هئي ۽ الهيءَ مورتيءَ جي هو راتيون ڏينهن پوڄا ڪندو هو. پر اڄ ڪنهن مجبوري تي ڪيو ويو ته هو پنهنجي ليلا واري پاڄائيءَ جي محبت جي دعوا ڇڏي.

شاديءَ جي سار و سامان جو ڪم زلفيءَ تي رکيو
ويو. زلفيءَ الهيءَ وقت پهچندو سڀ ڪجهه انتظام
ڪري ئي پهچهي ڪاميابي سمجهيو. هن اهڙو سامان
مهيا ڪيو جنهن جو آغا کي گمان نه ڪيو هو. هن
هارل جواريءَ جيان پنهنجي زندگيءَ جي آخرين
پونجي به لڳائي ڇڏي. آهه نڪاح جو ڏينهن به آيو
زلفيءَ کي ساري دلداريءَ ان انتظار اچڻ لڳي - هو هن الهيءَ
خوشيءَ جي موقعي تي پنهنجي غم کي ظاهر
ٿيڻ نه ڏيو.

نڪاح لاءِ ماڻهو جمع ٿيا پر زلفي غائب هو. آغا
پنهنجا سڀ ماڻهو زلفيءَ کي ڳولهڻ لاءِ موڪليا. مولوي
لائيب جا ماڻهو بضد هوا ته نڪاح مقرر وقت تي ٿئي.
پر آغا کي زلفيءَ کان سواءِ ڪائي خوشي. خوشي
محسوس ٿئي ٿي. آغا زلفيءَ جي ڪمري ۾ ڪيس
ڏسڻ لاءِ ويو. دروازي کي ڌڪي ڏيڻ سان معلوم
ٿيس ته دروازو اندران بند آهي. آغا معاملي جون
اونهايون سمجهي ويو. هو سوچيو ته خدا نه خواسته
زلفي اهڙو ڪيو نه الهيءَ جو الهام زلفيءَ لاءِ ئي نه
هو سندس ۽ رضيه لاءِ خراب ٿيندو. هن دروازو کھڙڪايو
ڪڙڪايو پر جواب ندارد هن جي شڪ يقين جو روپ
اختيار ڪيو.

Scanned with CamScanner
www.sindhsalamat.com

ليءَ جي روم جو هڪ دروازو غسلخاني جي طرف
ٻ کلندو هو. آغا انهيءَ دروازي ڏانهن وڌيو.
وازي کي ڌڪي ڏيڻ سان دروازو کلي ويو. آغا
ندر داخل ٿي ڏٺو ته ميز تي پستول رکيو آهي ۽ زلفي
يا ڪان بي خبر ڪجھ لکي رهيو آهي. آغا جو شڪ
ندس اکين اڳيان ظاهر هو. هو زلفيءَ لاءِ خبر ته
ڙي قرباني ڏيڻ لاءِ تيار هو هيءَ ته هڪ معمولي
سالي. زلفيءَ خط مڪمل ڪيو ۽ پنهنجي ارادي
بايه لي ڦهائڻ لاءِ هن پستول ۾ هٿ وڌو. جيئن
پستول ۾ هٿ وڌو آغا بي اختيار چيو
”زلفي......! تون هي ڇا ڪري رهيو آهين؟“
اڪڙا ساهه کڻندي چيو ”آغا هن وقت لڳندو
ي هڻڻ ئي بهتر آهي. انهن ته تهي جو منهنجا گستاخي
ت ڪجھ ڪري وڃن“ زلفي هٿئي ڦري پستول
و منهن آغا جي طرف ڪندي چيو ”زلفي! تو کي
منهنجي قسم. تون انهن ته ڪر لڳندي انهن ڪرڻ سان
اوخ لڏان ٻڌ ڀاد لي وڃدو......“ آغا پنهنجي لهجي
ي نرم ڪرڻ ڪندي چيو.
آغا جي انهن نرم لفظن زلفيءَ جي دل کي ڳهرائيء
ڏيو. هن جي هٿ مان پستول ڪري پيو ۽ هو ڀاڄ
غا جي قدمن تي ڪري پيو. آغا زلفيءَ کي پنهنجي
ڪ ۾ جاليءَ سان چنبڙائيندي چيو.

Scanned with CamScanner
www.sindhsalamat.com

”زلفي! تون مون کي نه حقيقت کان آگاهه ڪر،
ها- انهيءَ ۾ منهنجو ڪهڙو قصور- آءٌ تہ حقيقت کان بلڪل بي خبر هوس- توکي مون ۾ ايتري نہ اميد نہ هئي- جو آءٌ تنهنجي لاءِ اهڙو معمولي ڪم ڪري سگهان ها- افسوس زلفي تو مون کي ايترو خود غرض سمجهيو آهي. اچي ها سهرو اون ماهه،“ آغا پنهنجو سهرو زلفيءَ جي مٿي تي وجهندي چيو.

”آغا اوهان ڇا ڪري رهيا آهيو؟ آءٌ ائين ڪرڻ هرگز نہ ڏيندس،“ زلفيءَ جواب ڏنو ”زلفي مون کي پنهنجو فرض پورو ڪرڻ ڏي- انهيءَ ۾ منهنجي ڪاميابي آهي.“ آغا جواب ڏنو.

”پر...... !!“ زلفيءَ ڪجهہ چوڻ چاهيو.

”اهو منهنجو حڪم آهي زلفي!!“ آغا حڪم جي انداز سان چيو اهو نہ ڪو معمولي حڪم هو. پر زلفي پنهنجي وڏي ڀاءُ جو حڪم هو، نہ مڃڻ وارو حڪم نہ هو. ان لاءِ تيار هو. هن سهرو پاتو ۽ آغا سان گڏ اوڏانهن هليو جيڏانهن نڪاح لاءِ ماڻهو جمع هوا.

آغا جي انجام شاديءَ جو سهرو زلفيءَ جي مٿي تي ڏسي ماڻهن جي حيراني جي حد نہ رهي- جڏهن نڪاح پڙهڻ مولويءَ کي ساري حقيقت جي خبر پئجي ويئي تڏهن مولويءَ آغا کان پڇيو.

"ڇوڪري اُها ئي رشتي کي قبول ڪندي...؟"

"اُها ئي ته فڪر اوهان نه ڪريو........" آغا مولويءَ کي تسلي ڏيندي چيو.

آغا زلفيءَ کي چمڪائيون ڪندڙ ماڻهن جي مجموعي ۾ ڇڏي ڀاڳ گهر ڏانهن ويو. مرادي ڪرائڻ کان پوءِ آغا پنهنجي ڀيڻ جي مدد سان رضيه تائين پهتو ۽ رضيه جي سامهون ويندي آغا چيو.

"رضيه ـــ!"

حيران رهجي ويئي. هن کي اُها ئي ڳالهه جي اميد نه هئي ته آغا ائين قبل از وقت واپس ايندو. هوءَ آغا جي منجهيل ساهن مان وڌيڪ پريشان ٿي ويئي هوءَ حقيقت نه سمجهي سگهي. ها هن کي خوشي ضرور ٿي جو گهڻو ڏينهن کان پوءِ آغا سڄي پاڻ وٽ ڳالهايو هو.

"رضيه ـــ!" آغا وري چيو.

"جي ـــ" رضيه آهستي جواب ڏنو.

"مولوي توسان ڪجهه ضروري ڳالهيون ڪرڻيون آهن ـ" آغا چيو.

"فرمايو ـ" رضيه فرمانبردارانه انداز سان جواب ڏنو

"رضيه توکي اها خبر هوندي ته تنهنجي لاءِ منهن جي دل ۾ ڪهڙي جڳهه آهي ۽ مولوي کي خبر آهي ته تنهنجي دل ۾ منهنجي لاءِ ڪهڙي جڳهه آهي

الهن جڳهن کي مد نظر رکندي. آءٌ تو وٽ هڪ سا
جي حيثيت سان آيو آهيان ۽ اها اميد رکي آيو آهيان
ته تون منهنجي ڦهلايل جهوليءَ کي اکرائيندين
آغا جو ڪاوڙ ۾ ڀريل هو هن هڪ ئي ساهه ۾ اهي
جملا چئي ڇڏيا.

رضيه ڪجهه به سمجهي نه سگهي هن کي الهي
ڳالهه جو گمان به ڪونه هو ته سندس سر تاج ولس هڪ
فقير جي حيثيت ۾ ايندو ۽ جيڪڏهن ڪيس ڪجهه
شيءِ جي ضرور هئي ته هو حڪم ڪري ڇڏي ها
هن جي حڪم جي اعمال ڪرڻ لاءِ ته هوءِ
دنيا ۾ جي رهي هئي. هن ڪجهه نه سمجهڻ ڪاڻ
به گهڻو ڪجهه سمجهيو. هن کي ڪڏهن ايندڙ مصيبت
جو خوف ٿيو. اهڙو ڪجهه هو به سمجهي نه سگهي
جهڙو حالات بعد ۾ ڪيس ٻڌايو.

"اوهان کي الهن لفظن استعمال ڪرڻ ڪان
ڪوئي گولي نه ملي. جو اوهان الهن لفظن ڪان
موڪلي هٿو ها. اوهان جو هر حڪم منهنجي لاءِ
ڀال ري آهي ۽ اوهين موڪلي شرمندو ڪرڻ لاءِ
وٽ هڪ سائل جي حيثيت ۾ آيا آهيو." رضيه جهڪي
گردن سان جواب ڏنو.

"رضيه آءٌ تو وٽ بحث ڪرڻ لاءِ نه آيو آهيان
هر "ها يا نه" جو جواب وٺڻ آيو آهيان."

Scanned with CamScanner
www.sindhsalamat.com

”اوهين حڪم ڪريو — رضيه پنهنجي جل ٻاس کي
روڪيندي جواب ڏنو.

”رضيه! تنهنجي ۽ منهنجي شادي ٿيڻي هئي.
قدرت کي ائين منظور نه هو، انهي ڪري توکي
منهنجي بدران منهنجي ٻئي روپ يعني زلفي سان
شادي ڪرڻي پوندي —“

”ائين ڪڏهين به نه ٿي سگهندو“؟ رضيه پنهنجي
جو جهڪيل ڳردن مٿي ڪندي چيو.

”ائين ضرور ٿيندو —!“ آغا غصي مان جواب ڏنو.

”ڪڏهين — به — نه —“ رضيه آهسته آهسته
جواب ڏنو.

”رضيه! ضد ڪئي انسان جو دشمن آهي. تون
جل ٻاس جي زور ۾ وهندي ائين چئي رهي آهين.
ان جو تون پڇتائيندين. جڏهين توکي منهنجي خاصيتن
جي خبر پوندي. مون ۾ گهڻيون اهڙيون خاصيتون
آهن. جن کي بعد ۾ منهنجي لاءِ تڪليف ده ثابت
ٿينديون. زلفي ۾ اهي سڀ خاصيتون آهن. جن کي
هو مرد ۾ هئڻ گهرجن. جڏهين تون هن جي خاصيتن
جو خيال نٿي ڪرين ته منهنجي ڦهلايل دامن جو ته
خيال ڪر رضيه! جڏهين تو ائين نه ڪيو ته توکي
خبر آهي ته انهيءَ جو انجام ڇا ٿيندو؟.

Scanned with CamScanner
www.sindhsalamat.com

”مون کي انعام وغيره سوچڻ جي ڪائي ضرورت نه آهي. آءُ هاڻ کي ثواب ۽ پيار ڪندس ۽ انهيءَ لاءِ نه ڏيندس“ رضيه سڪون ساڻ ڏيندي جواب ڏنو.

”رضيه توکي منهنجو قسم. توکي منهنجي خاطر، منهنجي خوشيءَ جي خاطر پنهنجي ارمانن جو پنهنجي هٿن سان خون ڪرڻو پوندو.“

آغا جي نرم نرم لفظن رضيه کان سندس شادي جي مخالفت کسي ورتي. هوءَ هيئنر هڪ اهڙي شهنشاهه جيان هئي جنهن جو مستقبل مفتوح بادشاهه جي هٿ ۾ هوندو آهي. رضيه آغا لاءِ هر قرباني ڏيئي ٿي سگهي ——.

”محبت قرباني چاهيندي آهي ۽ جيڪڏهن مون قرباني نه ڏني ته اها محبت ئي ڪهڙي. هاڻ مون کي پنهنجي ارمانن جو پنهنجي ئي هٿن سان خون ڪرڻو آهي. هاڻ مونکي پنهنجي خوشين جي محل کي پنهنجي هٿن سان ئي مسمار ڪري خاڪ ۾ ملائڻو آهي. رضيه کي پنهنجي لاءِ نه پر آغا لاءِ زنده رهڻو آهي“ اهڙي هو سوچي رهي هئي ته آغا سندس خيالن کي منتشر ڪندي چيو.

”رضيه مونکي جواب جي ضرورت آهي ——!

Scanned with CamScanner

www.sindhsalamat.com

مون کي اهو رشتو منظور آهي —! رضيه سڏڪن
۾ جواب ڏنو.

رضيه! مون کي تو مان اهائي اميد هئي. اها
مهرباني ڪئي تو منهنجي خاندان تي هڪ وڏو احسان
ڪري ڇڏيو آهي؟ جنهن جو معاوضو آءٌ توکي عمر
کان سواءِ ڪجهه به نه ڏئي سگهان. رضيه —
آغا چوندو ٻاهر هليو ويو.

رضيه جون اکيون ڳڻ ڦهارن مثل هيون. جن مان
لڙڪن جا آنسو نڪري سندس افسرده رخسارن تي
ڦڙا ڦڙا ٿي وهي رهيا هوا. هن کي هيڏو جهٽڪو
جي اميد نه هئي. هن وقت هو هڪ زنده لاش مثل
هئي، جنهن لاش کي هن کي زندگيءَ جي حوالي ڪرڻو
هو. ائين لڳو ڪان ڦاڙيون سندس تقدير جيئن داواض
قبول موت ئي عشق ڙاضي ٿي وئي. يا ائين ٿيڻ کان
پهريون هن خود غرض ۽ دنيا ۾ هڪ اهڙو ٿغر اچي
ويو جو هيءَ مشهور دنيا، محمد ۽ ساڪر، ٿي وئي.

رضيه جي شادي ٿي وئي. آغا اڄ بيحد خوش
هو، هن جي آرزوئي اها هئي ته هو پنهنجي پياري
دوست لاءِ ڪوئي قرباني ڏئي. ۽ اهو ڏيکاري ته اچي
سگهي ٿو؟ هو پنهنجي قرباني ۾ ڪامياب ٿيو هو.
هن پنهنجي الهي طرفان کي ظاهر ٿيڻ نه ڏنو جيڪو
هن جي الله ساڪر موجود ن هو. هاڻ هن جي دنيا

Scanned with CamScanner

www.sindhsalamat.com

۽ صرف هڪ ئي خواهش هئي ته رضيه ۽ زلفي ٻئي
خوش رهن.

شاديءَ جي ٻئي ڏينهن آغا کي ضروري
ڪم سان ٻاهر هلڻو پيو. آغا کي ٻاهر رهي ڇهه مهينا
گذري ويا. ڪجهه ته ڪم جي ڪري ئي آغا رڪجي
پيو هو. پر تنهن هن خود به واپس وڃڻ لئي چاهيو
پر هو زلفيءَ کي هر خط ۾ اُهين لکندو رهيو ته
هو انکي ڪنهن ضروري ڪم روڪيو آهي.

آخر ڇهن مهينن جي مصيبت ڀوڳي دوست
۽ ڇهڪي پاڃائيءَ جي مصيبت کيس واپس موٽڻ تي
مجبور ڪيو. آغا گهر آيو. سڌو سر پيرن سان ڪُلو ڪُل
اڄ رضيه به خوش هئي. الهيءَ انسان جي آمد تي
جنهن کيس تباهه و برباد ڪيو هو. زلفي صبح کان
وٺي خبر نه ڪيڏانهن هليو ويو. آغا جي وڃڻ کان پوءِ
زلفي ڪن اهڙن دوستن جي صحبت ۾ وڃي ڦاٿو.
جن کيس شراب پيئاري تي مجبور ڪيو هو. رات جو
وقت زلفي شراب جي نشي ۾ مدهوش لڙندو گهر ۾
داخل ٿيو، سامهون هن جي ڀيڻ جو ڪمرو هو.
جيئن هن نظرون مٿي کنيون هن کي ڀيڻ جي نظرن
تي پئجي نٿي آيو - هن ڏٺو. آغا ويٺو آهي ۽ رضيه
ڀيڻ نازڪ آڱرين سان سندس مٿي ۾ ڦڻي ڏئي
رهي آهي. زلفي نشي ۾ مدهوش هو هن کي خبر

Scanned with CamScanner
www.sindhsalamat.com

رضيه ۽ آغا پاڻ ۾ مخاطب ڪندا هوا - هن جي
غلط فهمي جو شڪار ٿي ۽ سندس دل ۽ دماغ
۾ جي موجون هڻڻ لڳو- جذبات کان مغلوب
پستول ڪڍيو ۽ الهيءَ کي گولي ٺڪائي.
ڪمس ڀڄي آئي ويو ته پستول ۾ ڇهه گوليون
تن مان پستول جي ليلويءَ لئي آگر رکي
وڌيو ۽ ٻهان ڪڍي ڇوڙڻ جي هن هڪ بعد ديگر
گوليون هلائي ڇڏيون- ڪجهه آغا جي ڇاتيءَ
چيري هليون ويون ۽ ڪجهه رضيه جي پيٽ مان
وڌيون. آغا حقيقت جون اولهايون سمجهي ويو-
وڃي زلفيءَ سان مليو. زلفي اڄ ڇڙهن سمجهه
آغا سان مليو هو ۽ آغا زلفيءَ کي فرط مسرت
جهڙي جوان ڇاتيءَ سان چنبڙائي ڇڏيو "زلفي
اڄ تو ڏانهن بيحد خوش آهيان- تو اڄ مونکي هڪ
کان ڇڏائي ڇڏيو ۽ مونکي وڏي خوشي
ڳالهه جي آهي ته ڪولي اڌهڙي هڻڻ لڳي —
توکي عمر دراز ڏي زلفي -! مر تو اهو خراب ڪيو
تو پاڻ رضيه کي ماري ڇڏيو هوءَ ته مون سان هڪ
جي حيثيت سان ڳالهائي رهي هئي. تو......
سمجهيو — زلفي- تو غلط سمجهيو —" آغا
اهڙن الفاظن زلفيءَ کي شرمندو ڪيو. هن جي
ساري دنيا گردش ڪرڻ لڳي ۽ هو اُوڙي

Scanned with CamScanner

www.sindhsalamat.com

ڏيئي بيهوش ٿي ڪري پيو.
پستول جو آواز ٻڌي. سڀ ماڻهو جمع ٿي ويا.
آغا ته هميشه کٽ تي سنهو اڙي رهيو هو، زخم عورت
هئي. اها ته گولين جو زور نه سهي. هن دنيائي فاني
کان ڪڏهن جو نجات حاصل ڪري چڪي هئي.
اڄ ڪيس سندس ائي ۽ سندس پيءُ "آغا" جي قاتل
کيس به قتل ڪيو هو. آغا کي ٻالڪو اجل سڏي رهيو
هو. هن کي پهچو ساه رکندو محسوس ٿيو، ۽
ٿوري ئي دير جي اندر هن جو روح ته سندس
خون آلود جسم مان پرواز ڪري ويو.
ٻنهي جي لاشن کي ڪفن ڏئي وڏي آرام سان دفن ڪيو
ويو ٻنهي جون قبرون هڪ ٻئي جي ڀر سان رکيون ويون
زلفي اڃا بيهوش پيو هو. ڊاڪٽر پنهنجي آخرين ڪوشش کان
ڪم وٺي رهيا هوا. پر سڀ اوزار بيڪار ٿي نظر
آيون زلفي ساري رات بيهوش پيو هو. صبح جو اچانڪ
ڪرڪر ده هوش زلفي ۾ کي واپس آيو. هن هڪ زوردار
آواز سان "آغا ___"
پڪاريو. پر آغا ته هن دنيا ۾ هو ئي ڪو نه جيڪو هن
کي جي ___________________
سان جواب ڏي زلفي پنهنجي بستري تان اٿيو ۽ گهٽي
ماڻهن جي روڪڻ کان ٿيو زخم خورده هرڻي جيان ٻاهر
ڀڄڻ لڳو. سڙڪ کي سڄو ڪرڻ ڪالپو هو همير

قبرستان ۾ ٻوڙي رهيو هو ٻوڙيندي ٻوڙيندي اچانڪ
زلفي. اڳيان ٽٽل ٻن قبرن مٿان ڪري پيو. جن مان
هڪ جي مٽيءَ جي خوشبوءِ اچي رهي هئي ۽ ٻئيءَ
جي الهيءَ خوشبو سان گڏوگڏ هڪ اهڙي ته بوءِ اچي
رهي هئي جنهن بوءِ کان مغلوب ٿي زلفي ٻنهي قبرن سان
چنبڙي پيو هو.

زلفيءَ جي ٻاهرو چيخ ڪري - ماڻهو سڀ ڪس
ڊڪيان ويا قبرستان ۾ اچڻ سان معلوم ٿين ته زلفي—
آغا ۽ رضيه ٻنهي جي قبرن جي وچواري جڳهه ۾
ستو هڪ هٿ سان آغا جي قبر کي ۽ ٻئي هٿ سان
رضيه جي قبر کي ٻنهي آغوش ۾ ڪيو ٻالڪ اجل
کي لبيڪ چوندو هن دارالفانيءَ مان هميشه لاءِ هلي
ويو آهي !!! ——————————— ؟!!!

Scanned with CamScanner
www.sindhsalamat.com

”باغي اديب“

”اوهين افسانا ڇو لکندا آهيو ———؟“

اهو ئي ته هڪ اهڙو سوال هو، جنهن جو جواب اديب اڄ کان ٻه سال پهريان نه ڏئي سگهيو هو ۽ اڄ اهو ساڳيو سوال اديب کان ٻنهي سالن جي طويل عرصي کان پوءِ جيل جي بلند ديوارن ۾ آ ديوارن جي اندر هڪ جيليءَ دوست پڇيو. اديب پنهنجي ماضيءَ جي ورقن ۾ گم ٿي ويو. سندس ذهن ۾ اها ياد گردش ڪرڻ لڳي. جنهن ياد کي هو هر وقت ياد ڪندو ۽ اديب انهيءَ ياد کي ياد ڪري ساڻ هڪ نئين آرامي محسوسندو آرام حاصل ڪندو هو وري اڄ سندس جيلي دوست، ڪنهن ا ”ياد“ ياد ڏياري ڇڏي.

اديب جي چهري جي حالت هڪ اداسيءَ ۾ تبديل ٿي ڪ جهان ٿي وانگي جنهن جي مٿان رکيا ويا جي ويا هجن.

Scanned with CamScanner

www.sindhsalamat.com

ڊيپ پنهنجي مٺي کي هٿ جو سهارو ڏنو. ۽
هو پنهنجي اندر دل ۾ ٻرندا ٿيل طوفان کي لڪائڻ
جي ناڪام ڪوشش ڪرڻ لڳو. سندس دل ۾ موجزن
ٿيل طوفان ٻن آنسوئن جي قطرن جي روپ ۾ سندس
اکين ۾ چمڪڻ لڳو. سندس بي نور ٿيا اکين مان
آنسو ٽمڪي سندس چهرن ٿيل وهسارن تي شبنم
جي ڦڙن موتين جيان ڏڪڻ لڳا.

ڏکندڙ آنسو - ڊيپ جي افسرده رخسارن تي -
پنهنجا نشان ونگا وقائم ڪندا. سندس وڌيل وحشناڪ
ڏاڙهيءَ جي ڪهاڻي جهنگ ۾ ڪرلي ويا. جتي وحشي
وڻن انهن آنسن جون منتظر ولڙيون هيون.

اڄ ڊيپ پاڻ ۾ اندري طاقت محسوس ڪري رهيو
سو جو هو پنهنجي دوست جي پهرين سوال جو جواب
ڏئي سگهي. ۽ اڄ کان پنج سال ٿورن جڏهن
اهڙي سوال ڊيپ کان هڪ دوشيزه پڇيو هو.
تڏهن ڊيپ انهيءَ دوشيزه کي سندس سوال جو
جواب نه ڏئي سگهيو هو. ؟ اڄ وري- ڪالنس اهو
دوشيزه وارو سوال پنجن سالن جي عرصي. کان پوءِ
سندس هڪ جهلي ۾ دوست پڇيو. اڄ هن هن پاڻ ۾
انهيءَ سوال جي جواب ڏيڻ جي طاقت محسوس
ڪئي. ۽ طاقت هئڻ کان پوءِ به ڊيپ پنهنجي
دوست کي سندس سوال جو جواب نه ڏئي سگهيو.

Scanned with CamScanner

"اوهين افسانو ڇو لکندا آهيو ———؟" سنڌس
سان رسيده جهلي، دوست پڻ سوال ڪيو.
"توهين ناسور مان نڪرندڙ خون کان ته ڊڄيو نه
ٿا، ڇو نه لکو ٿا———؟"

ليکين خون نه نڪرندو آهي، جيئين ناسور نه
هجي. ۽ ليکين افسانه نگار قلم نه کڻندو آهي. جيسين
سندس دل ۾ ڪو ناسور نه پيدا ٿيو هجي. ۽ سندس
دل جي اِنهي ناسور مان نڪرندڙ خون افساني جي
روپ ۾ دنيا وارن جي اڳيان ايندو آهي. ۽ اُهو وري
دنيا وارا اِنهي خون جي قطرن مان مرتب ٿيل
افساني کي. محض افسانوي سمجهندا آهن، گهٽا اِنهي
افساني جي اثرن کان متاثر ٿين. اِنهي افساني کي
فنڪار جو عمر ڀري شاهڪار چوندا آهن، ۽ اِنهي
فنڪار جي من جي پيشاني تي لکيل ناول هڪ
ڪڏهن نه مٽجڻ وارو نقش ٺهي پڙهڻ واري جي
دل و دماغ تي مسلط ٿي ويندو آهي. ۽ وري اِنهي
خون جي قطرن مان مرتب ٿيل افساني کي ڪوئي
پيو پڙهڻ ڏيو "واهه واهه" ۽ ڪو ڪس جهڙن تاڙين سان
نوازي اٿي ڪنهن ٻئي افساني کي پڙهڻ لاءِ وڃي.
ويندو آهي، هو اهو نه آهي سوچيندو آهي ته لکڻ
واري ڪيترن نه اڻڳڻين ڪيترن نه اوجاڳن سان اِهو
افسانو لکيو هوندو. هر پڙهڻ وارو فنڪار جي ارمانن

Scanned with CamScanner
www.sindhsalamat.com

جو خيال نه ڪندي. اهي ۽ انسان ئي ڪي "واهمات"
۽ "بوڪس" ٿالهي سان ليواري، انهي وساري
ڇڏيندو آهي.

شايد تنهن ۾ مونکي به اهڙو "واهمات" ۽ "بوڪس"
انسانوئي جو نه سمجهو هجي جنهن کي هوءَ وساري
ڇڏي هجي يا وساري رهي.

ڀلا آءُ اهي ۽ هستيءَ کي ڪيئن وساريندس.
جنهن جو قرب منهنجي انسان ۾ جان - ۽ منهنجي
انسان جو روح هئي آهي.

تنهن منهنجي هڪ زندگيءَ ۾ تنهن ڪانپوءِ ٿي.
هوءَ منهنجي ويران زندگيءَ ۾ بهار، بهاران ڪٺي آئي.
۽ منهنجي دل جي هر اهيءَ گوشي کي آباد ڪيائين.
جنهن کي ڪڏهن به آباد ٿيڻ جي اميد نه هئي.

آءُ زندگيءَ جي راه ۾ ڪنهن ساٿيءَ جي
وڃي رهيو هوس. نه اچانڪ مونکي منهنجي زندگيءَ
جي موڙ تي، منهنجي منتظر نمي ملي ۽ ونهي اچانڪ
منهنجي دل جي ٻيڙيءَ ڪشتيءَ جو بادبان. تنهن
جي ڪشتيءَ جي بادبان سان اڙجهي ويو، ۽ تنهن
منهنجي زندگيءَ جي ٻي ونگ، اڃان ٿي ستار و
ٻڌي چمڪي.

منهنجي ۽ اميءَ جي ملاقات هڪ عجيب انداز
سان ٿي. آءُ ڪنهن ضروري ڪم سان ڪراچيءَ ۾ بس.

۽ مولڪي وري ٻي گاڏيءَ ۾ واپس حيدرآباد موٽيو
هو. آئي ڪر کان فراغت حاصل ڪري، جيئن واپسي
گاڏيءَ ۾ چڙهڻ لاءِ اسٽيشن تي پهتس ته گاڏي
اسٽيشن ڇڏي چڪي هئي. آئي ڊوڙي وڃي آهستي
هلندڙ گاڏيءَ کي پهتس. ۽ هڪ ڊزروب گاڏيءَ ۾
چڙهي پيس. پلا هڪ انقلاب پسند باغي افسانه نگار
جو سامان ٿي کڻو. جڏهن ڪيس هلندڙ گاڏيءَ ۾
چڙهڻ لاءِ تڪليف ڏني. جيئن گاڏيءَ ۾ مون قدم
رکيو. منهنجون نظرون سامهون واري برٿ تي ويٺل
هڪ مس رسيده شهد پاڻيءَ عورت تي پيون. جهڪا
پنهنجي لنڊڙن اکين کي خوفناڪ نظارو ڏيندي مون
ڏانهن ڏسي رهي هئي. منهنجون نظرون انهيءَ وحشي
نظرن جو تاب نه جهلي، اتان هٽي. ٻي سان برٿ تي
ويٺل هڪ دوشيزه تي پيون. جنهن جي هٿن ۾ منهنجو
لکيل افسانن جو مجموعو هو اها دوشيزه لمي هئي — !
شهد پاڻيءَ جي وحشتناڪ نظرن جي ڪري ضرورت
کان زياده ڏڪندڙ دل کي ٿورو تسڪين ٿيو. ۽
انهيءَ تسڪين جي تائيد ڪرڻ لاءِ واپس مان هڪ طويل
ٿڌو ساهه کنيو. مون ڇڱيءَ طرح گاڏيءَ جو جائزو
ورتو ته انهن ٻن عورتن کان سواءِ ٻيو ڪوئي به مسافر
کي گاڏيءَ ۾ نظر ڪين آيو.

مس رسيده شهد پاڻي جيڪا لميءَ جي نوڪرياڻي

Scanned with CamScanner
www.sindhsalamat.com

...ور ٿي- ڪجهه ڳالهائڻ چاهيو- پر سڌس هم
...ظر ڏو شهزي ڪيس روڪيو. همدردي جي ڪٿهن
...ڪل جلدي- هن جي دل جي ڪٿهن ويران ڪنڊ
...جهڪاءَ لاتين ويران ٿي هئي- ... لاءِ جهرو، تو.
...ون لمي ڏانهن تڪراري نظرن سان ڏٺو- لمي
منهنجي الهڻ نظرن جو تاب نه جهلي- منهنجون نظرون
جهڪي ڇڏيون- منهنجي بدن ۾ هڪ نامعلوم جلدي
جي لهر ڊوڙي وئي- ۽ آءٌ دروازي جي بلڪل
...واري ٻرت ٿي وڃي رهيس.
...ون غير ارادي طور لمي ڏانهن ڏٺو- هوءَ مون
...ي غور سان ڏسي رهي هئي گويا سڃاڻڻ جي
ڪوشش ڪري رهي هجي. منهنجي غير متعارف
ڏهن کي ٿورو تسڪين ڏيڻ لاءِ لمي منهنجي اڪيلي
ڪتاب ۾ منهنجو ٺوٺو ڏسڻ لڳي. مون مغروراڻه انداز
سان منهنجي نظرن کي ڏريءَ کان ٻاهر اڇلائي ڇڏيو.
...وري مون منهنجون نظرون لميءَ جي چهري تي
مرڪوز ڪيون. جهڪا لهجي وچان ڪلهين منهنجي
ڪتاب ۾ اڪيلي ڏاوءِ کي ۽ ڪلهين مون کي ڏسي
رهي هئي آخر هن ضبط نه ڪندي پڇيو.

”هي ڪتاب اوهان ———؟“

جي ها- اهو ڪتاب منهنجو ئي اڪيلي آهي“ مون
فرضي ۽ رچان لميءَ جي حملي کي ڪٽيندي جواب ڏنو.

Scanned with CamScanner
www.sindhsalamat.com

”اوهه ——— ! تڏهين اوهين اديب آهيو“

نمي آزاداڻي نموني سان سوال ڪيو.

”جي —— اديب ته نه آهيان، پر ادب جو ڪوئي پڪڙهل راهي ضرور آهيان“

مون مصنوعي مسڪراهٽ کي پنهنجي چپن تي ڦهلائيندي، اديبانه انداز سان جواب ڏنو.

”پر اوهين افسانه ڇو لکندا آهيو ——؟“

نمي طفلانه انداز سان سوال ڪيو. نمي اهو سوال ائين ڪيو، ڄڻ هوءَ مونکي اڄ کان ڪيترو عرصو پهرين کان سڃاڻندي هجي.

آءٌ سوچڻ لڳس - آءٌ نميءَ کي سندس سوال جو جواب ڪيئن ڏيان. ڪمري ۾ اونهائي رڪيل هئي. الهيءَ - دل ۾ ——! الهيءَ هڪڙي سوال ۾ ڪيترائي پيچيده سوال پوشيده هوا.

”اوهان ڪڏهين ڪنهن سان محبت ڪئي آهي؟“

اهو سوال الهيءَ پهرين سوال جو ٻيو پهلو هوا

مون اڄ تائين ڪنهن سان به محبت نه ڪئي هئي ”محبت“ جو اهو لفظ پنهنجي لاءِ هڪ غير متعارف لفظ. مونکي خبر ئي نه هئي ته الهيءَ لفظ ۾ ڪيترئون ۽ معنائون آهن. والدين جي محبت کان ته آءٌ ننڍپڻ کان وٺي ئي محروم هوس. باقي جن دوستن جي ”محبت“ سان آءٌ متعارف ٿيو هوس. انهن محبت

ب حياتہ جي ٻاھہ لباس کي زھر جا گونا گون
ياھہ ٿو شھيد ٿا ھوا-

آءٌ اڄان تائين ڪھڙن افسانوي مجموعي سان متعارف
ٿو ھوس- ۽ انھيءَ محروميءَ جي ڪري ٿي.
ھا افسانہ اڄان لکندا ھوا. ۽ اڄان تائين منھنجي
افسانن جي انھيءَ تشنگيءَ کي ڪڏھن بہ تسڪين نہ
ٿو ھو. ۽ انھيءَ تشنگيءَ جي تقاضي کي پورو نہ
ڪرڻ ڪري ٿي. آءٌ سياسي افسانہ نگار ٿي ويو ھوس
ڪ انقلابي ۽ باغي افسانہ نگار—!

لميءَ جو اھو پھريون سوال مون پنھنجو پاڻ کان
پڇيو- پنھنجي دل کان پڇيو پنھنجي نفس کان پڇيو
۽ پنھنجي ذھن کان پڇيو-

ڀ سبب ٿي منھنجي سوال جو جواب سوال سان
ھيا ڏيئين- "ا تون افسانہ ڇو لکندو آھين" اڄ تائين
مون پاڻ کي حاضر جواب ثابت ڪيو ھو. ۽ انھيءَ
حاضر جوابيءَ اسي مونکي گھڻن خاص حلقن ۾
ڻايو ھو- ۽ انھيءَ حاضر جوابيءَ جي ڪري ئي-
آءٌ دوستن جي دوستيءَ کان نہ محروم ھوس- پر اڄ
آءٌ ھڪ دوشيزہ کان شڪست کائي ويٺو ھوس.

"اوھان اھو نہ ٻڌايو تہ اوھين افسانہ ڇو لکندا
آھيو——؟"

اُنءَ منھنجي ڪمزوريءَ کي منھنجي ڇوري

www.sindhsalamat.com
Scanned with CamScanner

کان پڇندي سوال ڪيو. جڏهن مون لکي آهي ته سوال جو جواب نه ڏنو آهيو. تڏهن مون ڪيس نظر انداز ڪرڻ چاهيو- پر لڳي ٿو مون لکي شايد شڪست ڏيڻ جو ئي ارادو ڪيو هو- ۽ هيئر سندس پڇي سوال مون کي جواب ڏيڻ لاءِ مجبور ڪيو. انهيءَ وقت اچانڪ مون کي هڪ وڏي انقلابي اديب جا چيل لفظ ياد اچي ويا. جيڪي مون ڪنهن چڱي معيار واري رسالي جي "سالنامي" ۾ پڙهيا هوا- ۽ مون انهيءَ اديب جي لفظن جو سهارو وٺندي چيو-

"اديب گهڻو ڪري حساس طبع جو ٿيندو آهي ۽ اهو ئي سبب آهي- جو اديب کي سندس زندگي ۾ سڪون ميسر نه آهي- جيڪڏهن هن جو پنهنجو روح مطمئن هجي ته پوءِ جيڪر هو افسانا لکي ئي ڇو ---- ؟

منهنجي سڪون لفظ کي شايد اوهين محبت جي ناڪامي سمجهو- پر اوهانجو ائين سمجهڻ ڪنهن حد تائين غلط آهي. ڇاڪاڻ ته دنيا ۾ صرف محبت جي ناڪامي ئي غم ڪونهي محبت ۾ ناڪامياب ٿي مصنف قلم نه آهي کڻندو. پر هن جي حساس دل غم کان ڇيهون ٿيندي غريبن کي ڏسي پڇندي ويندي آهي. ۽ پوءِ مصنف قلم کڻندو آهي. ۽ منهنجي ذهن جي اهڙيءَ هيءَ سوڪ تي کڻندي انهيءَ غريبن

جي عمر جي اندر هزارها منظرن کي هڪ، هڪڙي هڪڙي قلم
بند ڪندو آهي. ۽ پنهنجي پن سان هو انهن منظرن
کي انساني جو روپ ڏيندو آهي. ته جيئن پڙهندڙ
وارا عمر جي انهيءَ سان گڏو گڏ انساني جي رومانيت
مان به لطف اندوز ٿين.

اوهان شايد هڪ مشهور انقلابي اديب جا اهي
لفظ ته پڙها آهن - جيڪي هن هڪ ٺهين مصنف جي
ناڪام مضمون ڪيا آهن ته جيڪڏهن تو کي مصنف ٿيڻ
جو شوق آهي - ته پهريون تون پنهنجي ملڪ جي
مظلومن جي داستان تي نظر وجهه ۽ جيڪڏهن انهيءَ
ڪاليوه به تنهنجي دل خون لڙهي ٿي ۽ جي ته پوءِ تون
انهيءَ قلم کي ئي اچلائي ڇڏ. تنهنجا هٿ انهيءَ
قلم کي کڻڻ جي قابل ئي نه آهن. انهيءَ قلم جو
مصرف صرف اهوئي نه آهي ته اهو قلم تنهنجي
ئي حس دل جي داڳ کي جو پردو فاش ڪندو
رهي“.

مون سمجهيو - ليمي منهنجي انهيءَ اديبانه تقرير
کان مرعوب ٿي ويندي پر ليمي انهيءَ جي برعڪس
طنزيه مسڪراهٽ سان جواب ڏنو.

”اوهان جا شعر ۽ انقلابي افسانا پڙهيا اٿم. ته ايئان
ڪالهه اوهان ڪنهن عورت جو قرب حاصل نه ڪيو
آهي. جڏهن ته عورت بذات خود هڪ رنگين

Scanned with CamScanner
www.sindhsalamat.com

افسانو آهي. هڪ شراب ۾ بدل غزل آهي - ٻه هر
اُهي، مصنف جي تحرير ۾ رنگيني هوندي آهي
جنهن کي عورت جو قرب حاصل هوندو آهي“.
آءٌ ڏمي، جو مطلب نه سمجهي سگهيس - ڏمي،
جي اُهي، معني خيز سوال سولڪي هڪ الجهن ۾
وجهي ڇڏيو - مون ٻڌڻي سياسي نگاهن کي ڏمي،
جي محبت جا پيام ڏيندي نگاهن ۾ وجهي ڇڏيو.
ٻنهي، جي نظرن جو تصادم ٿيو. ۽ اڄ منهنجي باغي
دل ۽ دماغ محسوس ڪيو ته واقعي عورت هڪ
رنگين افسانو آهي. چاشني شيريني ۽ شراب سان
رَتل شڪر آهي ———!
ادب تي اُتاد ڪ خيالات ڪان پوءِ، اسان ٻنهي
هڪ ٻئي جي متعلق معلومات ڪئي ۽ اُنهي،
معلومات مان ئي خبر پئي ته هن جو تعلق آهي. ۽
وري اُهو ٻڌي وڌيڪ خوشي ٿي ته ڏمي ۾
حيدرآباد ۾ لهندي.
دوران گفتگو ۾ ئي حيدرآباد جي، اسٽيشن اچي
وئي. ٻ آءٌ ۽ ڏمي، سان گڏ ٽئين ڏمي، جو ٻاهه ڪيس
واٽ ڪڍ اسٽيشن تي آيو هو.
”هي آهي منهنجو دليپ ——! ڏمي منهنجو
تعارف ڪرائيندي چيو.“ ادبي دنيا جو دليپ
جيڪو محض ٻه واٽن کي ساڙڻ لاءِ ئي نه اُڀرندو هئي

۽ جيڪو ناٽڪ کي ساري ادبي دنيا کي روشن
ڪرڻ جي خيال سان ئي اڀارڻ چاهيندو هجي ——"
انهيءَ جي ساري حالتن سان ڪنارو
ليڪ ڪان پوءِ مون کي خبر پئي ته هنن ۾ صرف انهي
ئي آزاد خيال نه آهي - ۽ هنن جي خيالن
جو هر فرد آزاد خيال آهي ۽ انهي جي حالتن
جي اها "آزاد خيالي" ئي انسان ذات جي
ترقيءَ جو باعث ٿي -

انهي زماني جي جديد پيداوار مان هئي. ۽ آءٌ
هڪ سياسي افسانه نگار ——!

هن کي جڏهن اخبار پڙهڻ لاءِ چيو ويندو هو
ته هوءَ انهيءَ ڪم کي گويا مصيبت سمجهندي هئي
۽ منهنجو گهڻو وقت اخبار جي مطالعي ۾ صرف
ٿيندو هو - انهي سياست کان بالڪل اري هئي. ۽
هن جو لاڙو فلمي دنيا ڏانهن هو. هوءَ چاهيندي
هئي ته اخبار جي ڪنهن خبر پڙهڻ جي بجاءِ -
آءٌ ستارو ڏانهن - دليپ - ڪامني وغيره جي
تعريف ۾ صرف ڪيان. ڇاڪاڻ ته انهيءَ جي نظرن ۾
اهي ئي مددگار هوا. ۽ آءٌ چاهيندو هوس ته انهي مون
کي پنهنجو سهارو ڏي ته جيئن آءٌ انهيءَ جي سهاري
لي انهن غريبن مظلومن جي امنگن ۽ آرزوئن لئي
اڏيل سرمائيدار جي محلن کي ناس ناس ڪريان ۽ انهيءَ
جي بالڪل برعڪس انهي چوندي هئي.

Scanned with CamScanner
www.sindhsalamat.com

”ڊيپ! اڄ ڪمري ۾ هلڪو گهر جي ڊليپ ۽ ڪامنيءَ
جي ڪمري هلي رهي آهي. ڇو ته اُتي ڪامني ۽ ڊليپ
جي ڳالهه ۾ مصيبت هئي. نه ڪامنيءَ ڊليپ کي ڏوکو
ڏنو——“ ۽ لميءَ جي. الهيءَ تي معنيٰ گفتگو سان
مطمئن ٿيندو هوس. آءٌ سوچيندو هوس ته لميءَ کي
آءٌ ڪامنيءَ جي ڏوکي بابت ڇا ٻڌايان، مونکي ڪهڙي
خبر——؟ آءٌ ته هڪ مزور هوس. سياسي، انقلابي ۽
باغي افسانه نگار——؟

”اوهين سڀني ايڪٽرن مان ڪهڙن کي وڌيڪ
پسند ڪندا آهيو؟ منهنجو خيال آهي ته اوهين به پنهنجن
نوجوانن جيان دليپ کي ئي پسند ڪندا هوندا؟ هر
ڪو فنڪار ٻئي ڪنهن فنڪار جي فن کان متاثر
ٿئي ٿو. اوهين ڪهڙي فنڪار کيئن سڏيو——؟ دليپ
هالي ووڊ جي هڪ مشهور ايڪٽر ڪلوڊ فورڊ جي ايڪٽنگ کان
متاثر ٿيندو آهي الهيءَ ڪري ئي مونکي شمع ختيار
وڌيڪ پسند آهي.

شايد مونکي سياست جي نه ايتري خبر نه هئي
جيتري لميءَ کي سماجي دنيا جي خبر هئي. آءٌ
جيئن چاپ ٻڌائيندي جا آثار ظاهر ڪندي. لميءَ
جي اثر ٻڌندو هوس ۽ منهنجي چپن تي مصنوعي
مسڪراهٽ پيدا ڪندي. آءٌ لميءَ جي راءِ سان
متفق ٿيندو هوس. ۽ ڪڏهن ڪڏهن آءٌ لميءَ جي ڳالهين
گفتگوءَ کان ڊڄي تي گفتگو جو موضوع به بدلي ڇڏيندو هوس.
اوهان کي اڄ ڪالهه جي ادبن مان ڪهڙو ادب
پسند آهي——؟“

Scanned with CamScanner
www.sindhsalamat.com

”نظر پڙهندي پڙهندي پسند پڙهندي پڙهندي —“
جواب ڏيندي هئي. مولاڪي ته سڀني مان سلوم
ي پسند آهي. آءُ مڃان ٿي ته هو عريان ٿو
ته سيدس افسانن جي اهي عرياني ۾ هڪ
ڪڻي آهي. هو زندگيءَ جو صحيح نقش. عريانيءَ
ن ڪندڙ آهي. ۽ هو انسانن زندگيءَ جا اهي
ظاهر ڪري انسان کي زندگي سان پيار ڪرڻ ٿي
ڪندڙ آهي. هن جي انسانن ۾ زندگي آهي
ڪل زنده —“

”اديب ۽ شاعر جو ڪم اهو نه آهي ته هو - پنهنجن
ن قوم کي دلڪش افسانا ۽ سڌر غزل پڙهائي لوڏيون
ي اديب ۽ شاعر ان وڏي ۾ وڏيون جوابداريون
ائد آهن، جيڪڏهن هو چاهن ته پنهنجي قوم جون
ڏرون پنهنجي قلم جي نوڪ سان بدلائي سگهن
و. ۽ جيڪڏهن چاهن ته قوم کي آرام جي ننڊ
ڦهاري سگهن ٿا. اديب ۽ شاعر جيڪڏهن چاهن
قوم جي ڪشتيءَ جو ٽوٽل ٻان ٻان ڪري پنهنجي
ار ڪان طاقت مدد قلم سان جوڙي اڌهيءَ ڪشتي
ورنا خدا ٿي ڪناري سان لڳائي سگهن ٿا ۽ جيڪڏهن
هو چاهن ته پنهنجي قوم جي اڌهيءَ ڪشتيءَ کي
هت سان منجهڌار ۾ ٻڏائي سگهن ٿا. هاڻ اوهين

Scanned with CamScanner

لئي پڙايو ته قوم جي ڪشتيءَ کي تباهه ڪندڙ ساحر
مسرت سلو ها —— ها ——"

آءٌ مهڻي لاءِ ڪجهه نه چئي سگهندو هوس ۽
ٽمي بہ مسڪرائي منهنجي ڳالهه کي ڪوئي اهميت
نه ڏيندي ڇڏيندي هئي.

"قوم جون تقديرون بدلائيندڙ افسانه نگار صاحب
قلم جو ناٽڪ لئي ويو — ۽ آءٌ ٽميءَ جون اهي طنز سان
ڀريل ڳالهيون ٻڌندو هوس. پر ڳالهين ۾ ڪنڌ هيٺ ڪري
ڪجهه ٻاٻل ڪتي جيان ٽمي سان ويندو هوس.

زندگي جي راهه ۾ هلندي هلندي. آءٌ سياست
کان دور نڪري ويس ۽ جڏهين مون زندگيءَ جي
هڪ موڙ تي هئي. سياسي زندگيءَ ڏانهن موڙي ڏنو
ته اها ٻنهي ٻاڻ مڙي موڙ ڏانهن ڏسي رهي هئي.

منهنجي سياسي زندگيءَ مٿان ٽمي ۽ مايوسي جي
اهي مسلط ڪري ڇڏي ۽ انهيءَ ٽمي کان منهنجا
افسانه به ٻي ٻهار نه هوا. هاڻ منهنجي افسانن مان اها
سياسي ٻوءِ نڪري ويئي ۽ وري جنهن جي جڳهه
وري شهريت — رنگيني ۽ — چاشنيءَ اچي ورتي
ٽمي موئيڪي ڪامن - ٻال رومن - ريس ڪورس
۽ فلمي دنيا سان متعارف ڪرايو - هن موئيڪي ٻر گولارج
کان ولي - ڪرشن ڪمار ڊائسر ڪائين ٽالا ياد ڪرايا
هندوستاني فلمي دنيا کي ختم ڪرڻ کان پوءِ ٽميءَ

Scanned with CamScanner

www.sindhsalamat.com

رڪي ھاڻي وڻ جي ايڪڙن جا ڏالا ياد ڪرايا.
ڪاھن مورٻ- ڪرڊل ولبڊ- جمس ڪمپني- ڪمري
ڪرار- ايرول ملائين. ۽ آءُ ڪيھن پالول طوطي جيان
الھون نالن کي ياد ڪندو رھيس. آءُ پنھنجي مرض
کي وساري مرض کي ياد ڪندو رھيس.

مون پنھنجي مرض ڏانھن جڏھن موٽڻ چاھيو.
تڏھن آءٌ موٽي نه سگھيس. آءٌ ايترو اڳتي اچي
چڪو ھوس- جتان واپس موٽڻ نه صرف ڏکيو ھو
پر ناممڪن به ھو!

ڪلب ۾ ھڪ ڪيمپ ايندو ھو. ۽ ٻيءَ مولڪان
ونڊيڪ مڃيت جو سودو الھيءَ مٽري ڪمپنين سان
ڪرڻ لھر سمجھيو ۽ جيھن سان ٻيءَ شادي به
ڪري ڇڏي.

ٻي مولڪي باغيءَ مان انسان بڻايو ۽ ٻي مولڪي
ونڊيڪ بغاوت ڪرڻ لاءِ مجبور ڪيو. آءٌ وري سياست
ڏانھن موٽي آيس. جنھن مرض مھھجو منتظر ھيو ھو.
آءٌ باغي ٿي. پنھنجي قوم کان- ديش کان- حڪومت
کان ۽ پنھنجي زندگي ۽ پنھنجي دل کان- آءٌ
باغي ٿي ويس.
مون سور ۽ ڪدار کان ڇوٽڪارو ڏيندڙ غريبن کي سماج
ڪيو ۽ ھر طرف بغاوت جي ھڪ باھ ڦھلائي ڇڏي.

Scanned with CamScanner
www.sindhsalamat.com

مون پنهنجي لوڪ قلم کان نفرت جو ڪم ورتي
حڪومت جي ظلم تي لال پيلي ٿي ڪي چهري مٿو ور
ڪي سڃايو ڪيو. ان پنهنجي قلم تي بندش وڌي وڃي
چاڪاڻ ته مون حڪومت جو پردو فاش ڪيو
پنهنجي قلم سان ڳل ڳل مرندي به بندش وڌي وڃي
۽ مولوڪي به جهل جي الهي، ملڪ پوس ڊرارن اڌ
بند ڪيو ويو آهي. جتي مون جهڙا هزارين ٻيا ڪما
باغي بند آهن—!!!

تڙپ

موسم بلڪل خوشگوار ٿي چڪي هئي ۽ هر اچانڪ
وقت جي رفتار سان موسم ۾ تبديلي اچي ، ويئي ۽
سياهه گهٽائن آسمان جي وسعتن تي ڇانئجي ويون
بادلن جي سياهي ۽ سفيدي پاڻ ۾ ملي هڪ عجيب
هيبتناڪ رنگ پيش ڪري رهي هئي بادلن پنهنجي
الهيءَ هيبت سان ڌرتيءَ کي به نوازڻ چاهيو.
۽ ڏسندي ئي ڏسندي بارش شروع ٿي ويئي.

اچانڪ برسات جي اهڙن خوشگوار بوندن - برف
جي ڳڙن جو روپ اختيار ڪيو ۽ ٿوري ئي دير
کان پوءِ برف جي ڳڙن جو هڪ طوفان اچي ويو.
برف پوش پهاڙ بجليءَ جي ڪڙڪ جو تاب نه جهلي
ڏڪڻ لڳي ويا ۽ پهاڙن جي الهيءَ لرزش سان. اها
سمفوني هر لڏي ٿي ويئي. جنهن جي ياد ۾ هڪ مڪمل
تپ دق جي مرض جي حيثيت ۾ اڃو هو.
چوڌاري هيبتناڪ تاريڪي طوفان جو ڊل ور
شور- وچ جي هيبتناڪ چمڪ- بادلن جي پهاڙن جا

Scanned with CamScanner
www.sindhsalamat.com

سيندان ڏانهن ڏهڪ ڪڙڪ- هر ڪنهن انسان کي موت پنهنجي
اصلي روپ ۾ نظر اچي رهيو هو بلڪل زنده.

هر ڪنهن انسان جي دل- موت جي الهيءَ وحشياڻي
ناچ کي ڏسي ڏڪندي ٿي وئي ۽ شڪيل اڄ مطمئن
هو. هن کي موت جي الهيءَ ناچ سان- هڪ ابدي
سڪون جي آمد جا آثار نظر اچي رهيا هئا. اڄ هو
خوش هو. شايد سندس دعائن کي قدرت طوفان
جي روپ ۾ موڪليو هو.

شڪيل بستري تان اٿي دري کولي سوڙ هوا جي
مسلسل حملن کان مجبور ٿي- هن پنهنجي گرم ليوي
بليو ڪلر جيمپر جا ڪالر مٿي ڪري ڇڏيا ۽ ڪالرن
جي الهيءَ مورچي کي مضبوط ڪرڻ لاءِ هن مختلف
رنگن واري مفلر کي پنهنجي ڪنن جي گرد
ويڙهي ڇڏيو.

اوچتو بجلي ڪري شڪيل جي بلڪل ڀرسان
واري روم تي- ساري سينٽوريم موت کان بچڻ ۾
انسانن جي چيخ ۽ پڪار گونجي وئي ۽ الهيءَ بجليءَ
جي ڪرڻ سان ٻه مريض هميشه لاءِ مرض کان نجات
حاصل ڪري ويا- ۽ هڪ مريض جو دماغ خراب ٿي
ويو. ڪاش سندس ماضي وسري ويو.

ڪاش- ! اها مهرباني قدرت هن تي ڪري ها.
۽ جيئن هو پنهنجي محبت جي الهيءَ مرض کي

Scanned with CamScanner
www.sindhsalamat.com

وساري سگهي ها. جڏهن محبت جي مرض ـ سلهه جي مرض
کي جنم ڏنو هو. ياد وقت هن ٿو اها مهر اهي ڪري ها
۽ جنهن هي ۽ انهن ٻن مريضن جيان. انهي سلهه جي
مرض کان هميشه لاءِ نجات حاصل ڪري ها. ۽ انهيءَ
سلهه جي مرض سان گڏ و گڏ هو جيڪر پنهنجي محبت
جي مرض کي به وساري سگهي ها. جڏهن مرض هن
کان سندس سڪون دماغ کسي ورتو هو.

محبت جو مريض پنهنجي انهيءَ مرض کي وساري
جي چاهي ڪيتري به ڪوشش ڇو نه ڪري ليڪن
به هو انهيءَ مرض کي وساري نه سگهندو آهي. ۽
ان لاءِ سڪون قلب ۽ سڪون دماغ ميسر ٿيڻ
مشڪل ٿي نه ڪڏهن حد ڪانهن محال آهي. ۽ انهيءَ
ڪري ئي محبت جي مرض ٿيڻ سان انسان جي
سڪون واري زندگي هميشه لاءِ دڙاوڙي ڇڏيندي آهي.
شڪيل جي به سڪون واري زندگي هميشه لاءِ
درٿوڙي ڇڏيو هو. ۽ هاڻ هن جو روح به ڪاهيءَ
جي روح جيان مطمئن نه هو.

شڪيل دريءَ کان ٻاهر طوفان جي وچ ۾ ٻيهل
ٻهارن ڏانهن ڏٺو هن کي ائين ڪوئي نه نظر آيو.
هن کي ائين محسوس ٿيو ائين گويا ڪوئي سوالي
ٻاهر کهڙو رهيو هو.

اف.....! اهڙي طوفان ۾ به ڪاهيءَ جي روح

کي آرام نصيب ڪون هو. ڪامڻي مري وئي آهي
۽ سندس روح اڃان تائين رلندڙ آهي. ڪامڻي
۽ سلطان جي مريض ٿي انهيءَ سمنڊ ۾ آئي
هئي. ۽ انهن اڄ ڏينهن جيان ڪنهن طوفاني ڏينهن
۾ ڪامڻي واري روح لئي ڀلي ڪري. ۽ ڪامڻي
۽ اڄ جي ان مريض جيان مري وئي هئي. ۽ سندس
روح کي ڀلي ڀاري سگهي هئي. ۽ سندس روح
ڀٽڪن جي ڪنهن ڀاري شيءِ کي حاصل ڪرڻ لاءِ
ڀٽڪي رهيو هو. انهيءَ وحشتناڪ ڀاڙين ۾ ۽ انهيءَ
طوفاني هيبتناڪ طوفان ۾.

شڪيل ائين محسوس ڪيو ته ڪامڻيءَ جو ڀٽڪندڙ
روح ڪجهه ڳائي رهيو هو. اهو گانو جيڪو عموما
ڪامڻي ڳائيندي هئي. ۽ شڪيل ڪيس چوندو هو.
"ڪامڻي تون خوشيءَ جي موقعي تي اهو گانو
نه ڳائيندي ڪر........" ۽ ڪامڻي مسڪرائي ڏيندي
هئي. ۽ شڪيل جي دل ۾ اهو گانو هڪ خلش ٿي
چڀندو رهندو هو. ۽ هاڻي هن کي ائين محسوس
ٿيو. گويا ڪامڻيءَ جو ڀٽڪندڙ روح انهيءَ برف
پوش پهاڙن تي اهو ئي گانو ڳائي رهيو هو.
من کي ٻيمان چهن لي کاهے. کاهے توڙ دئي سب تار
کيا پايا هے لوٽ کے آوے اک غريب کا پيار
شڪيل دريءَ جي شيشن کي ڀڃي هٿن سان جهلي

Scanned with CamScanner
www.sindhsalamat.com

ھيءَ جي عالم ۾ دريءَ کان ٻاهر اڪرڻ چاهيو.
اها به خبر نه پئي ته ڪو دريءَ ۾ اوهه، جون
لڳل آهن. ۽ الهيءَ شوخن جي هٿڻ جو هن
نڊ هيئن احساس ٿيو جڻ هن هن جو مٿو رهڻي
يو.
ٺي رهڻي ٿيڻ سان هي ڪڏهن رهڻيءَ سپاهيءَ
سڪندو نظرن سان الهيءَ ٻهارن ڏاڍهن ڏنو. ٻه ر
ٻٽر هن کي اهڙي ڪجهه به نظر ڪون آيو شايد
ماضيءَ جي ٻهاري شيءِ کي تڪليف پهچڻ ڪري
ندس روح کي به تڪليف پهتي. ۽ هن جو روح
ڪل جي اکين کان غائب ٿي ويو.
هن جي خيالن جو تسلسل ٽٽي پيو. سندس اڳ پهرڻ
يالن زندگيءَ جي الهيءَ موڙ تي پهچي ماضيءَ جي
ڙ تي ٻيل پردن کي آهستي آهستي هٽائڻ شروع
ڪيو ۽ هاڻ هنکي پهرين زندگيءَ جو اهو موڙ صاف
نظر اچڻ لڳو. جڏهن ۾ سندس ماضيءَ جا واقعات ڏٺن هئا.
هي شڪارپور جي هائي سڪول ۾ پڙهندو هو.
هن سان گڏ اسڪول ۾ ڇوڪرا ۽ ڇوڪريون پڙهنديون هيون
سڀئي ڇوڪريون مان نرگس پهرين حسين هئي. ۽ هو خود
ڏ شڪل. ڪامنيءَ کي ڇو سڀئي ڇوڪريون مان پسند
هو ۽ ڪامني به هن کي پسند ڪندي هئي.
مڪل ۽ ڪامنيءَ جو ٻاڻ ۾ پيار هو. پهرين ج
پيار محض پيار کي ڪون هو. ۾ پهرين جي پيار پيئي

Scanned with CamScanner

حد تائين جڏهن جو روپ اختيار ڪري چڪو
هو. پنهنجي ڪنهن هڪ ٻئي جي روح سان پيار هو.
سندن پيار ڇاڻ جي ڪرڻ جهان ۾ هو. خبر نه
ڪامنيءَ کي شڪيل ۾ ڪهڙي خاصيت نظر آئي هئي
جنهن خاصيت ڪامنيءَ کي هر وقت شڪيل جي
پرسان وڃڻ تي مجبور ڪيو هو.

شڪيل ڪامنيءَ جي پيار کان ته ٻڌون پنهنجي
سڀني دوستن جي پيار جو مذاق اڏائيندو هو. پر هاڻي
ڪنهن پنهنجي دوست جي انهيءَ پيار جو اعتراف ڪرڻو
پيو جنهن جو هو مذاق اڏائيندو هو.

اسڪول ۾ ڊرامون ٿيڻو هو. ڊرامي جي آڪاڻي
ڪنهن وڏي اديب ته نه لکي هئي. پر شڪيل جي
هڪڙي آواره قسم جي اديب دوست لکي. ۽ سندس
دوست شڪيل کي چيو.

”دادا هيءَ آڪاڻي پنهنجي پارٽ ڪٽڻ جي قابل
آهي—“ شڪيل کان وٺي ڇوڪرن کي مارون ڏيڻ
ڪري ڪنهن اسڪول جا سڀئي ڇوڪرا ”دادا“ چوندا
هوا. ۽ شڪيل به ڇوڪرن جي انهيءَ لقب کان خوش
هو. سندس انهيءَ لقب مشترڪ تائين ساٿ ڏنو.
ماسترن ۽ ڇوڪرن جي مرضيءَ سان هيرو شڪيل
ٿيو. پر ويچاري شڪيل کي ڪهڙي خبر ته هن جي
هيري جي پارٽ ڪٽڻ ڪري. ڊرامي جي آڪاڻي
سندس زندگيءَ سان وابسته ٿي ويندي ۽ اهو ڊرامون

Scanned with CamScanner

يا هو. گويا شڪيل محبت جي راهه تان ٿڪجي ويو
هو ۽ شڪيل هو. پر ٻئي هيروئن ڪڏهن ڪي
ڪجهه ٻه. اهو سوچيندي ماسٽر سوچي رهيا هوا.

نرگس ۽ چاهه وٺندڙ ماسٽرن هيروئن جي لاءِ نرگس
جو ٻالو ڏٺو، پر شڪيل ڪاميءَ جو ٻالو ڏٺو ۽
ماسٽر حافظ دادا جو هميشه ڪمال ٻالو نڪرائي اٿي
سکيا. آخر سوچيندي ماسٽر الهيءَ انهيءَ ڪي پهتا ته
سڀني ڇوڪرن کي پورامان حال ۽ گڏ ڪري ڪاميءَ
۽ نرگس کان ڪالو ڳاريو وڃي. پوءِ جڏهن جو ڪالو سٺو
سا ٻڌامي جي هيروئن.

اها شڪيل جي بدقسمتي ٿي چئجي جو ڪاميءَ
کان وڌيڪ نرگس سٺو ڳائي ڄاڻندي هئي. نرگس
ڪالو ڳايو سندس قد و قيمت. ”اچ ڪالهه“ جي ماسٽرن
کي مجبور ڪيو ته هيروئن نرگس کي چونڊين.

ڊراما جي هيروئن نرگس ٿي ۽ ڪاميءَ کي
هڪ معمولي پارٽ مليو. جنهن ۾ هن کي اها درد ڀري
صدا ڳائڻي هئي. جنهن جي ڳائڻ کان شڪيل ڪيئن
روڪيندو هو.

شڪيل نٿي چاهيو ته ڪو سندس هيروئن جو
پارٽ نرگس ڪٽي. ڇاڪاڻ ته هن کي نرگس کان نفرت
هئي. واقعي نرگس صحيح معنيٰ ۾ خوبصورت هئي
۽ اهڙي خوبصورت ڇوڪريءَ سان هيرو جي پارٽ

Scanned with CamScanner
www.sindhsalamat.com

ڪٿا ۾ شايد ئي ڪوئي اسڪول جو نوجوان ڇوڪ
اعتراض ڪري ها. پر شڪيل کي نرگس سان هم
جي بنا ڪٿي ۾ اعتراض هو.

پهريون هو ته اسڪول جي ٻين ڇوڪرن جي
نرگس کي پسند ڪندو هو ۽ نرگس به سندس
پسنديدگيءَ جو قدر ڪندي هئي. پر اوچتو اسڪو
۾ نرگس ۽ حامد جي محبت جو هلاءُ ٿيو. انهيءَ محبت
جو جنون محبت کي ... سلڪ نه صرف محبت
جي نوهن آهي. پر شڪيل حد ٽپائڻ گناهه به آهي

نرگس ۽ حامد جي انهيءَ رومان ۽ ڪاميابيءَ جي
قرب. شڪيل جي دل ۾ نرگس لاءِ نفرت پيدا ڪري
ڇڏي هئي ۽ هاڻي شڪيل نرگس سان ڳالهائڻ
ڌڪار. پر ڏانهس ڪجهه به نه چاهيندو هو. ۽ هاڻ
وري ڊرامي ۾ سندس هيروئن نرگس ٿي. ماسٽر جي
انهي اعلان سان هال ۾ ويٺل ڇوڪرن ۽ ڇوڪرين
زور زور سان تاڙيون وڄائي پنهنجي خوشيءَ جو مظاهر
ڪري رهيا هوا ۽ شڪيل جي برسان ويٺل هڪ ڇوڪري
ڪيس آهستي سان چيو هو.

"دادا. ٻيو ڪو هئي. پر وڃاري ڪانڌيءَ کي
لاوارث ته ڪجهه......"

چاڪاڻ ته شڪيل ساري اسڪول ۾ "دادا" مشهور ويندو
هو ۽ انهيءَ ڪري ڪنهن به اسڪول جي ڇوڪري کي
طاقت نه هئي جو هو دادا جي "ڪانڌيءَ" ڏانهن نظر
کڻي ۽ وري شڪيل کي سندس برسان ويٺل ڇوڪري
طنزيه چيو.

پر دادا انهيءَ ڇوڪري جي طنز نه ٻڌي. نه ت

Scanned with CamScanner
www.sindhsalamat.com

جهڙڪر سڀئي ماسترن جي اڳيان ڪيس دادا کي طنز ڪرڻ جو انجام ڏيکاري چڪي ها.

شڪيل چپ چاپ بيٺو ڪامنيءَ ڏانهن ڏسي رهيو هو جيڪا ڪيس. اکين ئي اکين ۾ چئي رهي هئي. ”دادا. ڪٿي محبت جي راهه تان ڀٽڪي نه وڃجانءِ——“ ۽ شڪيل به ڪيس اکين ئي اکين ۾ چئي رهيو هو. ”ڪامني آءٌ مرد ذات دم تائين نڀائيندو آهيان————“

ڪامني ۽ شڪيل ڪلاس واري ساري حال ۾ واقف ڇوڪرا ۽ ڇوڪريون به ستور تاڙيون وڄائي رهيا هئا. شڪيل ڪامنيءَ تان نظرون هٽائي نرگس ڏانهن ڏٺو. جيڪا شرمنده ٿيڻ جي بجاءِ زور زور سان تاڙيون وڄائي رهي هئي. شايد. نرگس لاءِ شرم هڪ غير متعارف لفظ هو. يا نرگس کي شڪيل سان عداوت هو. جنهن جو مظاهرو ڪرڻ لاءِ هوءَ زور زور سان تاڙيون وڄائي رهي هئي. يا جيڪي ڪائي ڪمس واري ڪٿي. ڪمس جي ذهن ۾ انهن ڪٽن جي غرض———— ڪان اچڻ لاءِ ڪڏهن اٿي مٿاري ڪٿي جي بجاءِ وڌندي آهي. انهن شايد نرگس به اسڪول جي انهن ڇوڪرن جي لوڪن ڪان اچڻ لاءِ. دادا کي تاڙيون وڄائي خوش ڪري رهي هئي.

Scanned with CamScanner

www.sindhsalamat.com

جڏهن شڪيل ٻين ڇوڪرن سان گڏ ڊرامن
حال مان نڪتو. ته سيٺي —— قسم جا ڇوڪرا
ڪيس ڪنهن معمولي پارٽ وٺڻ لاءِ اصرار ڪرڻ
لڳا. ڇا جيئن هو. ڊرامي ۾ ئي نرگس سان ڳالهائي
سگهي. آخر شڪيل پنهنجي گهري دوست جي ڪهڙي
اصرار تي. ڪيس هيروئي جو پارٽ وٺي ڏنو ۽
سندس دوست کي. نرگس جي هيروئي ٿيڻ جو
پارٽ نه مليو گويا ڪيس قارون جو خزانو ملي ويو.

ڊرامي جي سيٽي پارٽن کي ورهائڻ کانپوءِ ريهرسل
شروع ٿي. شڪيل هر هنڌ ڪامياب هيرو ثابت ٿيندو
آيو. ۽ نرگس به پنهنجي ڪاميابيءَ جو ثبوت سٺي
ايڪٽنگ ڪري ڏنو.

ڊرامي جو آخرين پارٽ ڏاڍو مشڪل هو. "اهو ئي"
پارٽ ۾ "هيروئن مري ٿي وڃي ۽ هيرو کي
هيروئن جي لاش جي ڀرسان ۾ ويهي وڃي ايڪٽنگ
ڪرڻي هئي."

رات جو ڊرامي جي آخر پارٽ جي ريهرسل ٿي.
نرگس مرڻ جي ايڪٽنگ ڪري. مگر ايڪٽرس
نرگس کي به ايڪٽنگ ۾ مات ڏئي ۽ هاڻي هن
جي لاش تي شڪيل کي ايڪٽنگ ڪرڻي هئي.
شڪيل جي دل ۽ دماغ تي اهو اثر ويٺل هو ته
نرگس "هن" محبت جي قائل آهي "اهي" خيال سان

Scanned with CamScanner
www.sindhsalamat.com

شڪيل جڏهن نرگس جي ڳلن ۾ هٿ وڌو. سندس جذبات ابري آيا. اکين ۾ پيار جا شعلا ڀڙڪڻ لڳس. شڪيل جا هٿ ڏڪڻ لڳا. نرگس ڀڃڪڙو ڏيئي اکيون کولي. ڏڪندڙ شڪيل ڏانهن ڏٺو. ”شڪيل ڪي جذبات ڪان مغلوب ڏسي. نرگس مسڪرائي ڏنو“ شڪيل نرگس جي انهي طنزيه مسڪراهٽ مان اهي لفظ پڙهي ورتا. جڪي سندس لاءِ هڪ زبردست چوٽ هوا.

”دادا تون جهڙو انسان به ــــــ!“ ”شڪيل جو دماغ. نرگس جي طنزيه مسڪراهٽ مان هو ڪو جملو پڙهي نه سگهيو. ڪالهه انڪنگ ــ ائي نه سگهي. ”ان وقت ڪيس. الٻڙو ويهر نه ٻول هيو ها. نه شايد ڪيس سڀني ماسترن ”چوڪرن جي اڳيان شرمندو ٿيڻو پوي ها. ”اڄ شڪيل کي خبر پئي نه واقعي. الٻڙو ويهر جهڙي معمولي شيءِ به وقت تي انسان جي عزت بچائي سگهي ٿي.

شڪيل ڪوئي معقول جواب پيش ڪري. پڇڻهي کپر ڦليو آيو. واس جي کهٽي عصي ڏانهين سندس خيالن جو محور گل نرگس جي ڳلن جو نرم و گداز گوشت رهيو. انهن تي ولگهن خيالن شڪيل کي ننڊ جي آغوش ۾ اڇلائي ڇڏيو. ”ننڊ ۾ هو انهن خيالن کان متاثر ٿي هڪ ٻي ڪياه. الڪ ڪان به لطف اندوز ٿيندو رهيو.

Scanned with CamScanner

www.sindhsalamat.com

هڪ اهڙي لذت جهڪا ئي گناهه هئي. جهڪا عمل ڪرڻ جي بجاءِ سليپنگ سوٽ جي پائڻ ۾ ٿي ڪيئن لذت ڀار جا ڪي نقوش ظاهر ڪري ٿي سگهي؟ انهيءَ ٻي گناهه، ۽ ٻي عمل لذت جو خمار صبح جو غسل خاني تائين ئي محدود هو.

ڊرامي جو مقرر ڪيل ڏينهن آهستہ آهستہ نزديڪ ايندو ويو. ۽ شڪيل جي روح ڪيئن جي روح چهڪڻ بجاءِ سندس جسم ڪيئن نرم و گداز جسم کي چهڪڻ شروع ڪيو. ۽ آهستہ آهستہ هن سندس انهيءَ ڪمزوريءَ کي مارڻ لاءِ نرگس کي ئي بهتر سمجهيو. هو نرگس هن ڪي پوري قدري ۾ قائم لاءِ سندس انهيءَ جي تقاضا کي پورو ڪيئن ڪيو. باقي هن جي انهيءَ تقاضا کي ۽ ذاتي ضرور ڇڏي پائين.

ڪامني حساس دل هئي، ۽ هيءَ اهو ڪجهه ڏسي نه سگهي جو ڪجهه هوءَ روز ڏسندي هئي. آخر ڪامني اسڪول مان سرٽيفڪيٽ ڪڍائي هلي وئي. پر هوءَ شڪيل کي، نرگس جي شهواني محبت جي چنبي مان ڇڏائي نه سگهي.

اسڪول ۾ ڊرامو ٿيو. ڪامنيءَ وارو پارٽ ڪيئن ئي ڇوڪريءَ ڪيو. ۽ انهيءَ ڇوڪريءَ جي ايڪٽنگ ڪامنيءَ ڊرامو هر لحاظ کان ڪامياب ثابت ٿيو.

Scanned with CamScanner

www.sindhsalamat.com

شڪل نرگس جي چپن ۾ ڀوري طرح قابو ٿي
و. ۽ هاڻ انهن هوٺن ۾ سڏڪائن ۾ جني هو ڪامنيءَ
سواءِ نه ڏيندو. هينئر هن نرگس سان وهڻ شروع
. ڪڏهين ڪڏهين هن جي دل. انهن سچائين
...هين کي ڏسي ڏاڍي ويندي هئي. ۽ ڪڏهين نه هو
...يءَ کي وساريندو رهيو. هاڻي ڪامنيءَ جي
... محض هڪ خلش جي صورت اختيار ڪري
ڪي هئي.

ڪامني بيمار ٿي پئي، ۽ شايد هوءَ انهيءَ بيماريءَ
... ڪري ٿي ٻڌاءِ ڏسڻ نه آئي. ۽ اها ٻيماري
...ري ساري رات هن کي انهن محسوس ٿيو. گويا
...مقدس روح گهٽيو هجي.

ڪامنيءَ جو ٻي چئن روح انهيءَ اميد ٿي. ٿوري
... لاءِ مطمئن ٿي ويندو هو. ته شايد دادا مقدس
...ماريءَ جو پڇڻي وٽس اچڻ لاءِ اچي. ۽ ڪامنيءَ
جي اها آخري محض اميد ٿي رهي. ۽ آخر دادا جي
اچڻ بدران وٽس سلهه جي بيماريءَ جا ڪي جيوڙا
آيا. جن کي هن دادا جي دعائي سمجهي. خوشيءَ
سان ڀلي ڪري مقدم ڪيو.

ڊاڪٽر جي گهٽي چوٽ ڪري ڪامنيءَ جي ماڻهن
ڪيس سمجهايو ۾ ٽي، بي، سمجهي ٿو پيغام ۾ موڪليو. ۽
الي ته ڪامنيءَ کي سڪون ميسر نه آيو.

اوچتو هڪ ڏينهن اهڙو ئي طوفان آيو. ۽ ايلي
جي ڪرڻ ڪري ڪاميءَ جو ساهه وارو مرض ختم
ٿي ويو. ۽ انهيءَ ساهه واري مرض سان گڏو گڏ
ڪاميءَ به ختم ٿي ويئي. وچ - ڪاميءَ کي ماري
ڇڏيو. پر سدس روح کي ماري نه سگهي. ۽ هن
جو روح سڪون جي تلاش ۾ ڀٽڪندي ڪڏهن ٻياري
شيءِ کي هٿ ڪرڻ لاءِ ڀٽڪندو رهندو هو.

شڪل کي جڏهن انهيءَ ڳالهه جي خبر پئي ته
سدس روحاني محبت کان منهن موڙيندڙ دل ٽٽي
ويئي. ۽ واري شڪل جي انهيءَ ڏٻ کي. نرگس
ڀٽڪندي گرم آغوش سان دور ڪيو. هاڻ شڪل جا
اهي جذبات ٿڌا ٿي ويا جن هن کي ڀٽڪڻ ڏينهن
البر ويئر جو محتاج ڪري ڇڏيو هو. هاڻي سدس
خوابن واري لذت ٻي گناهه نه هئي پر هميشه سدس
انهيءَ خوابن جي تعبير. لذت گناهه ثابت ٿي.

نرگس جي محبت هڪ ڪپڙي جو دڪان برابر
هئي ۽ جتي هر شيءِ سستي هئي. ۽ جڏهن
شڪل انهيءَ سستي شيءِ کي استعمال ڪيو.
تڏهن سدس دل جي اها جڪ ختم ٿي ويئي جنهن
جڪ جي زير اثر هن ڪاميءَ جي محبت کان منهن
موڙي ڇڏيو هو. هاڻي هن کي انهيءَ محبت جو احساس
ٿيو. جيڪا پاڪ هئي، جيڪا نرگس جي محبت جهان

Scanned with CamScanner
www.sindhsalamat.com

ڪباڙيءَ جو دڪان نه هئي. هن نرگس جي محبت
کي ٺڪرائي ڇڏيو. ۽ هڪ اميد تي هي روحاني
محبت ڳالهين ڇڪيو ويو. هڪ اهڙي اميد جي هن کي هن اميد
کي خود خبر نه هئي ۽ جيڪا روحاني محبت جي آغوش
۾ جنم ورتي. انهيءَ آغوش ۾ ئي پروان چڙهي. شهواني
محبت جي آغوش ۾ دم ٽوڙي ڇڏيو هو ۽ هاڻ هن
کي اها دم ٽوڙيل اميد وري زنده معلوم ٿي رهي
هئي. آهسته آهسته هن کي ائين محسوس ٿيڻ لڳو
ڄڻ ڪوئي روح هن جي گرد گهمندو هو. ۽ هن جي
ڳڙهي وهندو هو. پر هو ويچارو هاڻ ڪري به ڇا ٿي
سگهيو ۽ هن انهيءَ ڏک کان نجات حاصل ڪرڻ لاءِ
هر جائز ۽ ناجائز شيءِ جي پناهه ورتي. پر هاڻ هن کي
محسوس ٿيو ته جنهن کي هو مادي شئي سمجهي
انکي تلاش ڪندو هو. سا روحاني شيءِ آهي.

هن انهيءَ ڏک کان هميشه لاءِ نجات حاصل ڪرڻ
لاءِ ڪيترا دفعا خودڪشيءَ جو ارادو به ڪيو. پر
هن کي ائين محسوس ٿيو ته ڄڻ ته ڪنهن ناچي ڪنهن
غبار- ڪنهن روح- هن کي انهيءَ ڪم کان روڪيو.
۽ انهيءَ ڏک هن کي به اها بيماري لڳائي ڇڏي
جيڪا بيماري هن جي محبت کائيءَ کي لڳي هئي
تڪول کي به سنڌس مائٽن انهي جڳهه تي سنهن
جي بيماريءَ کان نجات حاصل ڪرڻ لاءِ موڪليو. جنهن

Scanned with CamScanner
www.sindhsalamat.com

جڳهه ٿان ڪامڻي الهيءَ بيماريءَ کان هميشه هميشه
لاءِ نجات حاصل ڪري ورتي هئي.

شڪيل هر روز ڪامڻيءَ جي قبر تي گل چاڙهڻ
ويندو هو. پر اڄ هن جي حالت بلڪل خراب هئي
۽ اڄ هي ڪامڻي جي قبر تي گل چاڙهڻ لاءِ نه وڃي
سگهيو هو. هن هيٺين واريءَ دريءَ کان ٻاهر
طوفان ٿيڻ کان نه ورتي، هو ۽ هن کي الهيءَ طو
جي وچ ۾ بيٺل برف پوش ٻهاڙن مٿان وري ڪ
نسواني ناچو نظر آيو. اهو ڪامڻيءَ جو روح هـ
جيڪو بلڪل ٻاهري شيءِ کي هٿ ڪرڻ لاءِ پنڌ
رهيو هو. شڪيل دريءَ جي شيشن کي وري چ
ڪي ڇڏيو ۽ هن ڪامڻي جو پنهنجي روح کي ڳائيندي
محسوس ڪيو.

مون کي اها ڄاڻ نه آهي ڪاهي لوڙ ڏئي سب
ڪيا ها ها هي لوٽ هي تولي اڪ غريب ڪا

تمام شد

www.sindhsalamat.com